

Nr 103.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor rörande blind- och dövstumundervisningen; given Stockholms slott den 7 mars 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att *dels* antaga härvid fogat förslag till lag om upphävande av lagen den 29 maj 1896 (nr 34) angående blindundervisningen, *dels ock* bifalla de förslag i övrigt, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Ivar Persson.

Propositionens huvudsakliga innehåll:

Av författningstekniska skäl föreslås upphävande av lagen angående blindundervisningen.

I anslutning till 1945 års dövstumutrednings betänkande behandlas vissa frågor rörande dövstumundervisningens organisation. Ordet »dövstum» i skolbenämningar och dylikt avses skola ändras till »döv» från och med den 1 juli 1953. Biträdande lärare, sammanlagt fem, föreslås skola successivt anställas vid barndomsskolorna. Föresättningskolundervisningen upptages till behandling. För gossar föreslås den från och med arbetsåret 1953/54 minskad från fyra obligatoriska år till två obligatoriska och två frivilliga år. Med anledning av förslag om flyttning av föresättningskolan i Vänersborg beräknas viss försöksutbildning i Göteborg eller Mölndal under nämnda arbetsår. Utbildningen av dövstumlärare föreslås skola förbättras.

Vidare äskas för budgetåret 1952/53 anslag till avlöningar vid blind- och dövstumskolorna samt till omkostnader och utrustning vid dövstumskolorna. Föreslagna anslagsökningar äro huvudsakligen av automatisk natur. Statsbidraget till förskolor för dövstumma föreslås höjt från 800 kronor till 1 200 kronor per barn och år.

Förslag

till

Lag**om upphävande av lagen den 29 maj 1896 (nr 34)
angående blindundervisningen.**

Härigenom förordnas, att lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1952.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och civildepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, följande.

I årets statsverksproposition, bilagan åttonde huvudtiteln, har Kungl. Maj:t under punkterna 271, 273, 279 och 283 föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1952/53 beräkna

till Läroanstalter för blinda: Avlöningar ett förslagsanslag av 775 000 kronor,

till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar ett förslagsanslag av 490 000 kronor,

till Dövstumskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 650 000 kronor,

till Dövstumskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 200 000 kronor,

till Dövstumskolorna: Engångsanskaffning av utrustning m. m. ett reservationsanslag av 90 000 kronor samt

till Bidrag till förskolor och skolhem för dövstumma barn ett förslagsanslag av 60 000 kronor.

Jag anhåller nu att få ånyo anmäla dessa anslagsfrågor. I samband härmed anhåller jag att få till behandling upptaga vissa frågor rörande den författningsmässiga regleringen av blindundervisningen och rörande dövstumundervisningens organisation.

I. Författningarna rörande blindundervisningen.

Huvudbestämmelserna om blindundervisningen äro innefattade i lagen den 29 maj 1896 (nr 34) angående blindundervisningen (ändr. 1932: 256 och 1938: 482) samt stadgan den 17 juni 1932 (nr 347) för statens läroanstalter för blinda. Lagen innehöll tidigare bestämmelser om skyldighet för lands- ting och vederbörande föräldrar att bidra till bestridande av kostnaderna för blindundervisningen. Då de kvarstående bestämmelserna i lagen icke torde vara av beskaffenhet att behöva innefattas i en lag, synes 1896 års

lag kunna upphävas och blindundervisningen, i likhet med flertalet andra undervisningsformer, regleras endast genom administrativ författning (stadgan). Liknande åtgärder ha vidtagits i fråga om undervisningen av blinda med komplicerat lyte (jfr prop. 1938: 17) och av dövstumma (jfr prop. 1938: 212). Upphävandet av 1896 års lag aktualiseras därav, att framställning gjorts rörande omarbetning av stadgan för blindanstalterna. Lagen torde böra upphöra att gälla vid tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom ecklesiastikdepartementet upprättats förslag till lag om upphävande av lagen den 29 maj 1896 (nr 34) angående blindundervisningen. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att antaga nämnda förslag till lag om upphävande av lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen.

II. Vissa frågor rörande dövstumundervisningens organisation.

I. Inledning.

Dövstumundervisningen omhänderhades före den 1 juli 1938 av landsingen och vissa städer. Från och med nämnda dag omhänderhaves den helt av staten.

Då 1945 års dövstumutredning tillkallades, anfördes i direktiven bland annat, att åtskilliga svävande frågor beträffande dövstumskolväsendet återstode att lösa, innan undervisningen kunde anses ha uppnått en tillfredsställande standard. Sålunda vore Manillaskolans byggnadsfråga olöst och behovet av vissa andra moderniseringar av lokaler borde undersökas. Till de aktuella organisationsproblemen hörde vidare frågorna om förskolundervisning åt dövstumma småbarn, om det lämpliga barnantalet i klasserna samt om de dövstummas yrkesutbildning. De sakkunniga borde också ägna uppmärksamhet åt dövstumskolornas förseende med tidsenlig teknisk utrustning, däribland hörsel förstärkare för utnyttjande av hörselrester hos barnen. Överhuvudtaget borde utredningsmännen underkasta dövstumundervisningen en översiktlig granskning.

I sitt betänkande (SOU 1947: 64) har 1945 års dövstumutredning föreslagit åtskilliga förbättringar av dövstumundervisningen, av vilka de mera betydande gällde upprättande av statliga förskolor, förbättring av dövstumskolornas lokalförhållanden, nyanskaffning av apparatur och materiel samt förbättring av fortsättningskolundervisningen.

Över betänkandet ha *yttranden* avgivits av skolöverstyrelsen, efter hörande av vederbörande skolstyrelser m. fl., samt av överstyrelsen för yrkes-

utbildning, byggnadsstyrelsen, statskontoret och statens lönenämnd ävensom av centralstyrelsen för Hörselfrämjandet, Svenska dövstumläraresällskapet m. fl. föreningar. I yttrandena ha de sakkunnigas förslag i stort sett accepterats. Bland de mera framträdande avvikelserna bör här nämnas, att skolöverstyrelsen förordat en annan förskolorganisation än de sakkunniga föreslagit samt upprättande av en fortsättningsskola i Göteborg i stället för fortsättningsskolan i Vänersborg. Dövstumläraresällskapet har bland annat berört frågor om lärarpersonalens löne- och anställningsförhållanden.

I detta sammanhang bör också nämnas, att skolöverstyrelsen framlagt särskilt förslag om avkortning av arbetsåret vid fortsättningsskolorna för dövstumma samt att i anslutning till dövstumutredningens betänkande skrifter inkommit från styrelsen för Riksförbundet Döva barns målsmän m. fl.

Departementschefen. Vid anmälan av anslagsäskandena beträffande dövstumskolorna för innevarande budgetår anförde föredragande departementschefen (1951 års statsverksprop., bil. åttonde huvudtit., sid. 360), att det ofta konstaterats, att vårt dövstumskolväsen i många avseenden icke hade den standard, som påkallades av den pedagogiska och tekniska utvecklingen under senare decennier. Orsakerna härtill vore främst att söka i det långa dröjsmålet med dövstumskolornas förstatligande samt på senare tid även i vissa svävande organisationsfrågor och krisförhållandena. De dövstumma vore för sin samhällsduglighet och för sin utkomst mera än fullsinnade beroende av skolundervisningen. Det framstode därför såsom i hög grad angeläget, att dövstumundervisningen förbättrades, så att den bättre överensstämde med nutida krav. De statsekonomiska förhållandena försvårade dock vidtagandet av mera kostnadskrävande reformåtgärder.

Fjolårets riksdag (jfr statsutskottets utlåt. nr 8, sid. 124) uttalade bland annat, att många frågor återstode att lösa, innan dövstumundervisningen kunde anses ha uppnått en tillfredsställande standard. Riksdagen konstaterade med tillfredsställelse, att Kungl. Maj:ts då ifrågavarande förslag innebure partiella reformer på förevarande område, som vore ägnade att på vissa punkter förbättra det nuvarande läget.

De förbättringar av dövstumundervisningen, som föreslagits av 1945 års dövstumutredning eller i anslutning till dess betänkande, ha till en del genomförts eller beslutats. Sålunda har upprättande av en statlig förskola i Boden beslutats och anslag anvisats till nybyggnad för skolan, dövstumskolornas skolhem ha moderniserats, vårdpersonalen har förstärkts för att möjliggöra bättre personlig omvårdnad, ganska betydande anslag ha anvisats för anskaffande av hörselapparatur och för upprustning av undervisningsmaterielen och folkhögskoleverksamhet samt annan fortbildningsverksamhet för dövstumma har anordnats.

De reformförslag, vilka icke genomförts, avse utbyte av termen »dövstum» mot »döv» i officiella benämningar, åstadkommande av en fullständig statlig förskolorganisation, åtgärder för elevernas fritidssysselsättning, anställande av biträdande lärare i kunskapsämne för att skapa ökade möjligheter till individuell talundervisning, ytterligare anskaffning av apparater och undervisningsmateriel, omändring av hantverksundervisningen för barndomsskolornas gossar till pedagogisk slöjd m. m., förbättring av fortsättningsskolundervisningen, åstadkommande av en bättre lärarutbildning samt uppförande av nybyggnader för skolorna i Stockholm och Lund. Dessutom ha föreslagits en del andra reformåtgärder, vilka icke torde behöva beröras här, då de icke äro av beskaffenhet att behöva underställas riksdagen eller eljest äro av mindre betydelse.

Av de icke genomförda reformförslagen ha vissa tidigare behandlats och torde därför icke nu böra ånyo bli föremål för närmare redogörelse. Sålunda har frågan om upprättande av en statlig förskolorganisation förut varit föremål för behandling; vissa framställningar, som äga samband med denna fråga, komma dock att behandlas vid anslagsberäkningarna i det följande. Även behovet av engångsanskaffning av apparatur och materiel har tidigare prövats, såsom i det följande skall närmare beröras i samband med anslagsfrågornas behandling. Frågan om hantverksundervisningen i barndomsskolorna torde komma att övervägas av 1941 års lärarlönesakkunniga vid deras utredning rörande arbetsläraernas löne- och anställningsförhållanden och bör därför icke nu upptagas till övervägande. Vidare anser jag mig icke böra nu gå in på nybyggnadsfrågorna, då dessa icke torde kunna bringas till lösning inom den närmaste tiden. Väckt fråga om anslag till förbättringsarbeten å Manillaskolan torde böra prövas vid behandlingen av anslagsäskandena för budgetåret 1953/54.

I det följande ämnar jag till behandling upptaga övriga återstående reformförslag av större betydelse.

2. Nuvarande organisation m. m.

Enligt dövstumskolestadgan är dövstumskolans mål att hos lärjungarna inöva modersmålet och om möjligt lära dem tala, att bibringa dem ett kunskapsmått, vilket så nära som möjligt motsvarar folkskolans bildningsmål, samt att meddela dem sådan yrkesutbildning, att de bli i stånd att förtjäna sitt uppehälle eller bidra därtill. I enlighet härmed meddelas i barndomsskolorna undervisning i samtliga ämnen, vilka stå på folkskolans schema (utom sång). Därjämte förekommer i barndomsskolorna även utbildning i hantverksarbete för gossar. I fortsättningsskolorna meddelas yrkesutbildning jämte viss teoretisk undervisning.

Beträffande de statliga dövstumskolorna må här följande uppgifter lämnas.

Beräknat
elevantal
1952/53

FÖRSKOLA:

Förskolan i Boden. Beslutad år 1951. Har ännu icke trätt i verksamhet.

BARNDOMSSKOLOR:

<i>Upptagningsskolan å Manilla i Stockholm.</i> Internat	123
<i>Upptagningsskolan i Lund.</i> Både internat och externat	94
<i>Upptagningsskolan i Vänersborg.</i> Internat	92
<i>Upptagningsskolan i Härnösand.</i> Internat	103
<i>Specialskolan för oegentligt dövstumma i Örebro.</i> Externat	144

FORTSÄTTNINGSSKOLOR:

<i>Fortsättningsskolan för gossar i Vänersborg.</i> Utbildningslinjer i skrädleri, snickeri, skomakeri och tapetseri. Internat	69
<i>Fortsättningsskolan för flickor i Växjö.</i> Obligatorisk kurs i husligt arbete jämte vissa frivilliga yrkesutbildningslinjer. Internat	80
<i>Lantbruksskolan å Broby gård (Uppland).</i> Utbildningslinjer för gossar i lantbruk och trädgårdsskötsel. Internat	15

VÄRDANSTALT:

<i>Vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte å Mogård i Finspångs köping.</i> Omfattar ett skolhem för bildbara sinnesslöa dövstumma barn och ett arbetshem för äldre, som undervisats i skolhemmet. Internat	105
Summa	825

Skolplikten inträder från och med det år, under vilket barnet fyller sju år. Intagning av elever i barndomsskolorna sker dock blott vartannat år. Utbildningen i barndomsskolorna omfattar åtta klasser. I fortsättnings-skolan i Vänersborg utgör utbildningstiden fyra arbetsår å skrädleri-, snickeri- och tapetserilinje samt tre arbetsår å skomakerilinje (viss förlängning kan ske). I Växjöskolan omfattar utbildningen två obligatoriska och två frivilliga arbetsår. Vid lantbruksskolan är tiden fyra arbetsår. Fortsättnings-skolpliktig lärjunge kan erhålla befrielse från genomgång av fortsättnings-skola för att i stället förvärva yrkesutbildning hos enskild företagare.

Läsår omfattar 39 veckor, arbetsår 46 veckor (dock kortare vid Växjöskolan).

Dövstumskolornas elever uppdelas »efter begåvning» i grupper (klass-avdelningar), benämnda A-, B- och C-grupper, med de bäst begåvade i A-gruppen. Antalet lärjungar i undervisningsavdelningarna får i regel icke överstiga vissa maximala, varierande mellan 8 och 12.

Eleverna erhålla på skolans bekostnad fria resor till och från skolan, logi, kost, kläder m. m.

För utbildning av lärare i kunskapsämne finnes vid Manilla dövstumskola ett seminarium.

Utöver de statliga skolorna finnas icke-statliga förskolor och Tysta sko-

lan i Stockholm, vilken sistnämnda meddelar viss yrkesutbildning för flickor.

Dövstumutredningen (bet. s. 16—24) föreslår, att uttrycket »dövstumskola» utbytes mot »skola för döva» samt att motsvarande förändring vidtages i fråga om andra benämningar, i vilka ordet »dövstum» ingår. Utredningen framhåller, att stumheten, som är en följd av dövheten och alltså icke beror på fel i talorganen, numera helt eller delvis häves genom dövstumundervisningen. Namnfrågan är enligt utredningens mening icke betydelslös. Ofta inlägger allmänheten i beteckningen »dövstum» något av intellektuell undermålighet och benämningen ger enligt utredningens mening en skev uppfattning såväl om eleverna och deras svårigheter som om skolans arbete och mål. Utomlands har man alltmera frångått benämningen dövstumskolor. Ehuru en namnförändring i fråga om våra dövstumskolor är motiverad av logiska och psykologiska skäl, kan ur språklig synpunkt göras den invändningen, att man får svårt att göra åtskillnad på en »dövstum» och en som blivit döv efter språkets inhämtande. Utredningen finner likväl denna olägenhet icke böra tillmätas avgörande betydelse.

Skolöverstyrelsen vill icke motsätta sig den föreslagna namnändringen. *Svenska dövstumläraresällskapet* avstyrker däremot förslaget. Sällskapet föreslår dock vissa ändringar av namnen på dövstumskolorna. *Styrelsen för Riksförbundet Döva barns målsmän* förordar utredningens förslag om utmönstrande av termen »dövstum». Styrelsen framhåller, att de »dövstumba» själva övergått till att använda termen »döv». I detta sammanhang föreslår styrelsen även avskaffande av benämningen upptagningskolor.

Departementschefen. De skäl dövstumutredningen anfört till stöd för sitt förslag om utbyte av benämningen »dövstumskolor» mot »skolor för döva» och om motsvarande ändring av andra benämningar synas mig tala starkt för genomförande av förslaget. Särskilt vill jag framhålla, att förändringen skulle få viss psykologisk betydelse och bidra till att ge allmänheten en riktigare uppfattning om lytesgruppen och dess möjligheter samt om undervisningens resultat. Av de övriga nordiska länderna har Norge länge haft benämningen dövskolor och Danmark har nyligen övergått till beteckningen skolor för döva. Jag föreslår följande ändrade benämningar på våra dövstumskolor:

Skolor för döva:

Förskola: förskolan för döva i Boden

Barndomsskolor:

distriktsskolan för döva å Manilla i Stockholm

» » » i Lund

» » » i Vänersborg

» » » i Härnösand

specialskolan för tal- och hörselskadade i Örebro

Fortsättningsskolor:

fortsättningsskolan för döva i Vänersborg

» » » i Växjö

lantbruksskolan för döva å Broby

Skol- och arbetshemmet för döva å Mogård.

Även i fråga om andra officiella benämningar, däri ordet »dövstum» ingår, torde motsvarande förändringar böra ske. Därest riksdagen ej framställer erinran mot vad jag här föreslagit, torde de föreslagna förändringarna få genomföras från och med den 1 juli 1953.

3. Elevernas fritidsverksamhet m. m.

Dövstumutredningen (bet. s. 83 ff.) framhåller, att dövstumskolorna äro icke blott undervisnings- utan även uppfostringsanstalter. Skolorna böra därför såvitt möjligt ersätta de naturliga hemmen. Skolinternaten böra vara ordnade på sådant sätt, att varje barn kan erhålla god omvårdnad, en trivsam tillvaro och gynnsamma betingelser för sin utveckling. I möjligaste mån bör uppmärksamhet ägnas åt varje enskild elev, hans förutsättningar, intressen och behov, och den kollektiva uppfostran ersättas av en individuell. Med hänsyn till skolhemmens lokala anordning framför utredningen önskemål om uppdelning av barnen på mindre avdelningar samt om viss anordning av elevrum, dagrum, matsalar, lekplatser m. m.

I syfte att underlätta lärjungarnas långa vistelse vid dövstumskola och göra den rikare och mera anpassad efter elevernas individualiteter föreslår utredningen en rad åtgärder, bland dem en minskning av timtalet per vecka för den obligatoriska undervisningen samt en omläggning av dagordningen i avsikt att bereda mera sammanhängande fritid, viss frihet för eleverna att med stigande ålder utnyttja sin tid för självvalda intressen, frivillig undervisning i teckning och slöjd samt i Örebro skolan sång. Ökad tid föreslås för gymnastik, lek och sport samt rytmik. I samband härmed förordar utredningen, att ordinarie gymnastiklärartjänster inrättas vid alla barn- domsskolor.

Skolöverstyrelsen tillstyrker i huvudsak utredningens förslag. Överstyrelsen uttalar bland annat, att lärarnas obligatoriska tillsynstjänst i största möjliga utsträckning bör utnyttjas för ledning av fritidsverksamheten.

Svenska dövstumläraresällskapet understryker betydelsen av frågorna om internatens anordnande och elevernas arbetsbörda. Sällskapet anser, att elevernas arbetsbörda skulle bli för stor även enligt den av utredningen föreslagna timplanen. Ur anslag till resor och kosthåll vid dövstumskolorna böra enligt sällskapets mening få bestridas även kostnader för studieresor för elever i högsta klassen i barndomsskolorna och i fortsättningsskolorna.

Styrelsen för Riksförbundet Döva barns målsmän framför önskemål om förbättring av skolinternaten och om minskning av den långa läsdagen.

Departementschefen. Såsom förut nämnts ha åtgärder vidtagits för förbättring av skolinternaten. Av dövstumutredningen i övrigt föreslagna åtgärder för att öka elevernas trivsel och gagna deras utveckling torde i stort sett böra genomföras. Bland annat bör frivillig undervisning i förutnämnda övningsämnen anordnas samt ökad tid anslås för gymnastik, lek, sport och rytmik. Jag kan dock icke tillstyrka att ordinarie gymnastiklärartjänst inrättas med hänsyn härtill. Lärarsällskapets förslag beträffande studieresor anser jag mig icke böra biträda. I den mån här förordade åtgärder kunna nödvändiggöra särskild medelsanvisning, bör storleken därav närmare övervägas i samband med behandlingen av anslagsäskandena beträffande dövstumskolorna.

4. Biträdande lärare.

Dövstumutredningen (bet. s. 116 ff.) anför, att en av dövstumskolans främsta uppgifter är att göra sina elever delaktiga av normalspråket, att lära dem förstå, tala och avläsa sitt modersmål. Om denna undervisning skall kunna ge ett gynnsamt resultat, kräves framförallt, att lärarna kunna ägna tillräcklig tid åt varje elev, vilket särskilt gäller de första skolåren.

Enligt nuvarande organisation har varje dövstumskolklass en lärare. Denne skall bland annat bedriva tal- och hörövningar med eleverna en och en. Medan läraren ägnar sig åt dessa individuella övningar, vilka äro särskilt tidsödande i de lägre klasserna, sysselsättas klassens övriga elever vanligen med enklare självständigt skriv- och räknearbete. Utredningen finner denna anordning mindre tillfredsställande, då läraren måste dela sin uppmärksamhet mellan artikulationsarbetet och tillsynen av klassen och då på grund härav alltför mycket av elevernas tid måste ägnas åt avskrivning.

Utredningen erinrar, att Svenska dövstumläraresällskapet gjort upprepade framställningar om förbättring av förhållandena genom anställande av en lärare vid sidan av klassläraren. Sällskapet har bland annat anfört, att eftersom ungefär hälften av lektionstiden för läraren brukade åtgå för ordnandet och övervakandet av klassens skriftliga uppgifter, utgjorde den effektiva undervisningstiden för varje elev endast cirka två minuter per lektion eller högst tio minuter per läsdag. Vidare har sällskapet framhållit, att i Danmarks dövstumskolor sedan lång tid tillbaka artikulationslärare haft biträde av en annan lärare i klassen.

Dövstumutredningen anför vidare, att en anordning med biträdande lärare i mindre utsträckning prövats vid våra dövstumskolor och givit goda erfarenheter. Utredningen föreslår, att varje av de fem barndomsskolorna — utöver erforderligt antal ämneslärare som klasslärare — får anställa en ämneslärare, med uppgift att i de lägre klasserna ersätta klassläraren under den tid denne ägnar sig åt den individuella tal- och hörundervisningen. För att sistnämnda undervisning skall kunna fortgå ostörd föreslår kommittén,

att särskilda rum härför inredas vid varje barndomsskola. Inrättandet av biträdande lärartjänster väntas även i hög grad komma att gynna arbetet för utnyttjande av elevernas hörselrester. Utredningen diskuterar möjligheten att såsom biträdande lärare anställa småskollärare med ettårig utbildning vid dövstumlärarseminariet men avvisar en dylik lösning, bland annat emedan biträdande lärarens undervisning bör vara fullt likvärdig med klasslärarens och emedan det synes mindre lämpligt att personer med olika kompetens undervisa som ämneslärare i samma klass.

Vid sin beräkning av det erforderliga antalet biträdande lärare utgår kommittén från vissa förutsättningar. Bland annat räknar utredningen med att lärare, som nu åtnjuta nedsättning av undervisningsskyldigheten för att sköta skolbiblioteket eller undervisningsmateriel, skola helt tas i anspråk för de egentliga läraruppgifterna samt att för vården av bibliotek och undervisningsmateriel i stället skola anvisas arvoden av 300 respektive 400 kronor eller sammanlagt 3 500 kronor.

Inspektören för dövstumundervisningen betecknar dövstumutredningens förslag om inrättande av biträdande lärartjänster såsom ett av de betydelsefullaste för talundervisningens främjande, som framlagts sedan dövstumundervisningen organiserades.

Skolöverstyrelsen anser såväl pedagogiska som ekonomiska skäl tala för att småskollärarinnor utbildas till biträdande lärare, då dessa lärare komma att få sin tjänstgöring förlagd uteslutande till klasserna 1 och 2. Härigenom skulle också skapas ökade anställningsmöjligheter för lärarinnor med kompetens till föreståndartjänster vid förskolor. Överstyrelsen föreslår, att biträdande lärarna få en tvåårig dövstumlärarutbildning och med hänsyn till deras krävande arbete placeras i Ca 19. I övrigt ansluter överstyrelsen sig till utredningens förslag.

Statskontoret anser skälen för inrättande av biträdande lärartjänster icke tillräckligt vägande. Enligt ämbetsverkets mening komma lättnader i undervisningen vid upptagnings-skolorna att vinnas vid införande av förskolplik och vid föreslagen minskning av elevantalet i klasserna.

Svenska dövstumläraresällskapet tillstyrker på det livligaste utredningens förslag. Sällskapet uttalar i detta sammanhang önskemål om minskning av ämneslärares tjänstgöringsskyldighet per vecka.

Styrelsen för Riksförbundet Döva barns målsmän hemställer om inrättande av de föreslagna biträdande lärartjänsterna.

Departementschefen. De dövstummas talförmåga är vanligen icke jämförlig med de hörandes. Genom förstärkning av undervisningen i dövstumskolorna kan man dock avsevärt förbättra de dövstummas förmåga att tala. Ett gynnsamt resultat är framför allt beroende på lärarnas skicklighet och deras möjligheter att bedriva individuell talundervisning, särskilt i de första klasserna. Enligt nuvarande system måste klassläraren dela lektions-

tiden mellan den individuella talövningen och sysselsättningen av klassen i övrigt. Det nu ifrågavarande förslaget åsyftar att bereda klassläraren möjlighet att helt ägna sig åt den individuella tal- och hörundervisningen genom att låta en biträdande lärare övertaga undervisningen av den övriga klassen. Jag finner den föreslagna anordningen mycket värdefull och vill därför förorda, att vid envar av de fem barndomsskolorna successivt anställas en biträdande lärare, alltså sammanlagt fem sådana.

Dövstumutredningen föreslår, att biträdande lärarna skola liksom klasslärarna vara folkskollärare med tvåårig dövstumläroarbetsutbildning. Skolöverstyrelsen förordar däremot småskollärare med sådan utbildning. Det synes mig lämpligast, att som biträdande lärare anställas småskollärare med viss dövstumläroarbetsutbildning. Två års specialutbildning synes vara erforderlig. Lönegradsplaceringen torde böra bestämmas till Ce 16 (vid framtida ordinariesättning bör lönegraden bli Ca 17). Biträdande lärare bör ha samma tjänstgöringsskyldighet som lärare i kunskapsämne. Anställandet av biträdande lärare torde som nämnts böra ske successivt; för nästa budgetår föreslår jag inrättande av två biträdande lärartjänster. Frågan om inredning av särskilda artikulationsrum torde icke nu böra upptagas till behandling.

Vid barndomsskolorna har ett antal ämneslärare erhållit viss nedsättning av tjänstgöringsskyldigheten för skötsel av skolans bibliotek eller vård av dess undervisningsmateriel. För att lärarnas undervisningsskyldighet skall kunna i ökad utsträckning utnyttjas för egentlig undervisning, torde för skötsel av bibliotek böra anslås arvoden à 300 kronor eller för samtliga barndomsskolor 1 500 kronor. Detta förslag bör genomföras från och med nästa budgetår.

5. Fortsättningskolorna.

Nuvarande förhållanden. För de från barndomsskolorna avgående dövstumma lärjungarna finnas följande yrkeslinjer:

vid fortsättningskolan i *Vänerns borg* för gossar: snickeri, skråreri, skomakeri och tapetseri;

vid lantbruksskolan å *Broby gård*: lantbruk och trädgårdsskötsel;

för de kvinnliga lärjungarna vid fortsättningskolan i *Värjö*: en obligatorisk allmänt huslig utbildning, följd av en frivillig yrkesutbildning i sömnad, tvätt och bakning.

Utbildningstiden för de manliga eleverna, vilken är obligatorisk, omfattar: 4 arbetsår i snickeri-, skråreri- samt tapetserilinj och 3 år i skomakerilinj med tillstånd att utsträcka tiden med en eller två arbetsterminer, där det är erforderligt för avläggande av utlärningsprov; 4 arbetsår i lantbruks- och trädgårdslinj. För de kvinnliga eleverna är den obligatoriska linjen liksom den därpå följande frivilliga 2-årig.

Utbildningen har till ändamål att bibringa eleverna sådana kunskaper och sådan yrkesfärdighet, att de efter slutad skoltid må kunna efter graden av sin förmåga såsom företagare eller arbetare utföra produktiv verksamhet och därigenom försörja sig själva. I enlighet härmed meddelas såväl praktisk som teoretisk undervisning, den senare omfattande allmänbildande ämnen och yrkesteorier. Undervisningstiden per vecka utgör för gossar 36 timmar yrkesarbete och 10 timmar teori, däri inberäknat gymnastik med lek och idrott, för flickor respektive 34 och 10 timmar. Vid de frivilliga yrkeslinjerna för flickor förekommer ingen teoretisk undervisning. Arbetsåret omfattar 46 veckor (vid Växjöskolan provisoriskt avkortat till 43 veckor); den teoretiska undervisningen pågår dock blott under ett läsår om 39 veckor.

Under vistelsen vid skolan erhåller lärjunge på skolans bekostnad husrum, kost, kläder, läkar- och tandvård, erforderliga läroböcker, rit- och skrivmateriel, flitpenningar m. m.

Styrelse för fortsättningsskola äger emellertid medgiva, att fortsättningsskolpliktig lärjunge i stället för yrkesutbildning vid fortsättningsskola på skolans bekostnad får sådan utbildning hos enskild företagare på skolorten eller i dess närhet. Lärjungen är därvid skyldig att delta i den teoretiska undervisningen vid skolan.

Vidare kan skolöverstyrelsen från skolgång befria fortsättningsskolpliktig, som inte är bosatt på eller i närheten av den ort, där dövstumskola är belägen, och som i hemmet eller hos enskild företagare åtnjuter undervisning. I sistnämnda fall underlättas yrkesutbildningen därigenom att av statsmakterna anslagna stipendier kunna beviljas. För att tillgodose de dispenserade elevernas behov av teoretisk undervisning anordnas för dem till viss tid koncentrerade teoretiska kurser.

Behovet av fortsatt utbildning. 1945 års dövstumutredning (bet. s. 168 ff.) har omprövat frågan om fortsättningsskolundervisningen i dess helhet. Utredningen anser obligatorisk fortsättningsskolgång böra bibehållas samt uppställer som önskemål en utbildningsform, vilken på samma gång sörjer för behovet av fördjupade språkliga och allmänbildande kunskaper och genom praktisk utbildning lägger grund för förvärvsarbetet utan att inskränka på ett fritt yrkesval. Av vad utredningen anfört må följande huvudpunkter återgivas:

Barndomsskolornas för dövstumma organisation med åtta klasser tillkom under den tid, då folkskolan omfattade sex klasser. Den dövstumma ungdomen har efter genomgången barndomsskola ett kvarstående *behov av ytterligare språklig och allmänt medborgerlig bildning*. Den har vidare behov av att under en särskilt ömtålig period av sitt liv (15—16-årsåldern) stå under sakkunnig ledning. Dessa synpunkter tala avgjort för *fortsatt obligatorisk skolgång* efter barndomsskolans slut. En förlängd vistelse vid

barndomsskola synes av skilda orsaker mindre tillräddig. Följaktligen återstår alternativet med fortsättningskolor.

En fullgod utbildning är numera ett nästan ofrånkomligt villkor för alla yrken. Att efterfrågan på yngre arbetskraft för närvarande är så stor, att även okvalificerad sådan kan få goda anställningar, kan givetvis ej tas som bevis för att yrkesutbildning ej längre är nödvändig. En fullständig yrkesutbildning är den bästa garantin för en säker försörjning. För den dövstumma ungdomen är den utan tvekan det bästa hjälpmedlet i konkurrensen om arbetstillfällena.

Under de senaste årtiondena har en väsentlig förändring inträtt i fråga om den vanliga yrkesutbildningen. Den ökade industrialiseringen har medfört omläggning av arbetsmetoderna. På grund härav har behovet av kvalificerade specialarbetare stegrats. Arbetsfördelningen har i många fall gått så långt, att varje arbetare blott har att utföra ett begränsat antal handgrepp. Dylikt »tempoarbeta» fordrar vanligen ingen lång lärlingstid. Utbildningen av specialarbetare för industrins skiftande behov sker till övervägande del på arbetsplatserna, vilken form av yrkesutbildning i regel är förmånligast.

För de dövstumma ha nya arbetsområden prövats och nya arbetsfält öppnats. Dövstumkonsulenternas verksamhet har därvid varit av stor betydelse. De skilda yrkesområden, i vilka de dövstumma nu äro sysselsatta, omfatta ett synnerligen rikt register, där dock arbeten inom industri, hantverk, jordbruk och hushåll äro rikast företrädda. Man torde kunna säga, att de dövstumma lyckats göra sig gällande i alla befattningar, som ej fordra hörsel eller förmåga att snabbt och säkert meddela sig med omgivningen. Ibland kan dövheten rentav vara en fördel, nämligen i bulleryrken.

Fortfarande är ett stort antal manliga dövstumma verksamma inom hantverksyrkena, främst de traditionella snickeri, skomakeri och skrädderi, samt i lantbruk. Detta förklaras främst av att yrkesutbildningen är inriktad på dessa yrken. För dövstumma ynglingar, som ha intresse och förutsättningar för dessa yrken, erbjuda de onekligen vissa fördelar. De förekomma över hela landet. En fullgod utbildning i något av dem ger möjlighet till anställning på skilda orter och därmed även tillfälle att återvända till hemorten. Det torde däremot inte vara befogat att förmena, att dessa yrken i och för sig skulle vara särskilt lämpliga för dövstumma. De dövstumma kunna i fråga om arbets- och yrkesduglighet på intet sätt sammanföras till en homogen grupp. Att obligatoriskt fordra utbildning i ett starkt begränsat antal yrken och därigenom i realiteten sätta en spärr för tillträdet till en mängd andra områden är mindre lämpligt. För de utredningar, som ledde fram till 1938 års riksdagsbeslut, låg det kanske nära till hands att föreslå en utbildning i de tre hantverksyrkena och lantbruk. Av ålder hade många dövstumma sökt sin utkomst i dessa yrken och viss utbildning i hantverksyrkena i fråga meddelats vid dövstumskolorna. Man hade i de av landsting upprättade hantverks- och lantbruksskolorna en förebild för en utbyggd yrkesskola och erfarenheten, att arbetsområdena i fråga gävo sina dövstumma utöfva en god försörjning.

Ett relativt stort antal dövstumma har sin försörjning inom industrin. I många fall torde anställningarna avse arbete, för vilket utbildningen vid fortsättningskola icke lämnat något underlag. I ett avsevärt antal fall ha de dövstumma skaffat sig befattningar, vilka kunnat erhållas först efter specialutbildning på arbetsplatsen.

De dövstumma ha alltså förmåga att tillgodogöra sig utbildning och att göra fullvärdiga arbetsprestationer inom ett stort antal olika sysselsättningsformer. Sett ur denna synpunkt är den nuvarande organisationen av fortsättningsskolan för dövstumma med obligatorisk yrkesutbildning inom ett fåtal yrken inte tillfredsställande. Inte heller svarar den mot kravet på ett fritt individuellt yrkesval och samhällets strävan att rationellt utbilda och utnyttja all arbetskraft.

Givetvis bör varje dövstum pojke och flicka som andra ungdomar ha rätt och möjlighet till en *utbildning, som svarar mot vederbörandes håg och förutsättningar*. Men detta är inte möjligt inom ramen för särskilda fortsättningsskolor för dövstumma, då det antal elever, som skall utbildas, är alltför ringa. I främsta rummet kommer då ifråga utbildning direkt inom näringslivet och näringslivets yrkesskolor samt utbildning i kommunala yrkesskolor och centrala verkstadsskolor. Den praktiska utbildningen måste givetvis vara densamma för dövstumma som för hörande. I den mån den kräver praktisk blick och omdöme, torde inte de dövstumma stå tillbaka för de hörande. Däremot föreligga svårigheter för de dövstumma att tillgodogöra sig anvisningar, som kräva språklig kommunikation. Erfarenheterna av utbildningen av dövstumma hos enskilda företagare och i industrin torde kunna betecknas som gynnsamma. Denna utbildningsform torde för eleverna från specialskolan för oegentligt dövstumma ur flera synpunkter vara lämpligare än vid anstalt för dövstumma.

Det förefaller utredningen troligt, att även många egentligt dövstumma skulle kunna erhålla sin praktiska utbildning inom näringslivet och vid de vanliga yrkesutbildningsanstalterna. Härigenom skulle de också på ett tidigare stadium komma i kontakt med det normala livet än vad som är fallet, om utbildningen sker vid dövstumskola. Yrkesvalsramen skulle vidgas effektivt och kostnaderna för utbildningen bli lägre än vid dövstumskolor.

Vid förevarande överväganden bör också beaktas det *antal elever* utbildningen i fortsättningsskolorna avser. Utredningen beräknar antalet elever (både pojkar och flickor), som avgå från barndomsskolorna (frånsett vårdanstalten) följande år sålunda:

1953	1955	1957	1959	1961	1963	1965	1967
144	125	130—140	160—170	165—180	160—170	155—165	150—160

Som sammanfattning av vad utredningen anfört uppställer utredningen önskemålet att finna en utbildningsform, vilken på samma gång sörjer för behovet av *fördjupade språkliga och allmänbildande kunskaper*, ger tillfälle till anlags- och yrkesorientering och genom en *praktisk utbildning* lägger en god grund för det framtida förvärvsarbetet utan att inskränka på det fria yrkesvalet.

Överstyrelsen för yrkesutbildning ifrågasätter, om utbildning av en dövstum inom näringslivet ovillkorligen bör avse kvalificerat yrkesarbete. Ibland torde det vara fördelaktigt med placering i en enklare arbetsupp- gift av varaktig karaktär, där »utbildningen» inskränker sig till arbets- anvisningar.

Fortsättningsskolan för gossar (Vänersborgs- och Göteborgsalternativen). Inledningsvis må nämnas, att fortsättningsskolan i Vänersborg geografiskt är helt skild från upptagningskolan. Fortsättningsskolans tomtområde är ganska rymligt. Skolbyggnaden, av tegel, uppfördes i slutet av 1890-talet. Av eleverna bo endast ett mindre antal i skolhuset, de flesta äro förlagda till det från staden förhyrda Lyckhem (en tvåvånings träbyggnad) och ett 15-tal äro inkvarterade i en förhyrd bostadslägenhet i Hamngatan 2.

1945 års *dövstumutredning* föreslår, att fortsättningsskolplikten för dövstumma gossar minskas till två år och att yrkesvalsramen vidgas samt att fortsättningsskolans praktiska utbildning inriktas på grundläggande yrkesutbildning:

Då utredningen föreslår en begränsning i fråga om kravet på den praktiska utbildningen från fullständig till grundläggande yrkesutbildning finner den ingen anledning att bestämma skolpliktstidens längd olika för olika yrkeslinjer. Utredningen är närmast benägen att föreslå samma fortsättningsskolplikt som för närvarande gäller för de dövstumma flickorna eller två år. Detta innebär en minskning av skolpliktstiden för pojkar med ett eller två år. Minskning är så mycket mera motiverad som en ökning av den sammanlagda skolpliktstiden kommer att ske, om obligatorisk förskola införes.

Såsom hittills bör skolöverstyrelsen äga medgiva befrielse från fortsättningsskolplikt.

Den teoretiska undervisningen måste — då den skall koncentreras till två i stället för tre eller fyra år — beredas ett ökat timantal per vecka. Utredningen föreslår en ökning till 12 timmar per vecka, inberäknat tid för gymnastik med lek och idrott. Den praktiska utbildningen bör tillrättläggas på sådant sätt, att den på samma gång som den i yrkes- och anlagsorienterande syfte ger eleven tillfälle att pröva sin arbetsförmåga kan tjäna som underlag för en fortsatt frivillig utbildning inom ett yrke, utgöra grundval för ett mindre kvalificerat arbete inom facket efter direkt övergång till förvärsarbete, t. ex. i industriarbete, eller ge avslutad utbildning inom mindre tidskrävande utbildningslinjer, t. ex. inom metallarbete. Ramen för yrkesvalet bör vidgas genom en ökning av utbildningslinjernas antal. Detta torde bäst kunna ske genom att mera än hittills anlita de vanliga yrkesskolorna och det enskilda näringslivet.

Utredningen har diskuterat två olika alternativ till fortsättningsskola, vilka båda medge en organisation enligt de angivna riktlinjerna, nämligen »Göteborgsalternativet» och »Vänersborgsalternativet». Här om anför utredningen i huvudsak:

Göteborgsalternativet. Enligt detta alternativ skulle den nuvarande fortsättningsskolan i Vänersborg nedläggas och ersättas med en internatskola i en stad med rikt förgrenat näringsliv, förslagsvis Göteborg. *Eleverna skulle bo på skolan* och där erhålla sin *teoretiska undervisning*. Yrkesutbildningen däremot skulle ske vid *stadens yrkesskolor* och inom *det enskilda näringslivet*.

Elever, som önskade utbildning i fack, i vilka de kommunala yrkesskolorna meddela undervisning, skulle placeras vid dessa skolor. Överenskommelse skulle därvid träffas mellan stat och kommun om den ersättning, som borde utgå för de dövstumma elevernas utbildning. På samma sätt skulle samarbetet etableras med andra yrkesutbildningsorgan, t. ex. de vanföras yrkesskola, enskilda industriföretags lärlingsskolor m. fl. Om ett tillräckligt stort antal dövstumma pojkar önskade utbildning i ett och samma fack, skulle om möjligt upprättas särskilda avdelningar för dem.

Elever, som önskade utbildning inom yrke, i vilket yrkesskolavdelning icke finnes, skulle erhålla sin utbildning hos enskilda företagare, vilka därvid skulle få viss ekonomisk ersättning.

Fördelarna med detta alternativ äro uppenbara. I och med att utbildningstillfällena bleve väsentligt flera, kunde yrkesönskningarna tillfredsställas på ett helt annat sätt än för närvarande. Yrkesvalsramen skulle vidgas effektivt. Man komme ifrån den nuvarande ensidiga inriktningen på hantverksyrken och finge möjlighet till anpassning efter det aktuella läget på arbetsmarknaden. I stället för den nuvarande fasta organisationen av yrkesutbildningen, som onekligen lägger ett visst tvång över elevernas yrkesval, skulle man få en mera smidig sådan, som gäve den dövstumma ungdomen mera frihet att göra sig gällande efter anlag och förutsättningar.

En fortsättningsskola efter dessa linjer skulle också bidra till att bryta elevernas isolering och ge dem kontakt såväl med hörande människor som med den miljö, som yrket och arbetet kräver. Särskilt för Örebroeleverna skulle den vara synnerligen förmånlig.

Alternativet har emellertid även vissa *olägenheter och riskmoment*. Det är lätt att inse att handledningen av dövstum ungdom i ett arbete bereder större svårigheter än handledningen av normalungdom vid i övrigt liknande förutsättningar. Detta gäller särskilt beträffande den grundläggande utbildningen och i fråga om de svagare begåvade eleverna. I en speciell yrkesskola för dövstumma kan man få lämpligt utbildade yrkeslärare, som småningom lära känna sina elever och deras speciella svårigheter och utarbeta lämpliga metoder för undervisningen. I en vanlig yrkesskola eller i det enskilda näringslivet finns inte sådan sakkunskap, och det föreligger därför en viss risk för dels att utbildningen icke skulle ge bästa resultat, dels att en viss ovilja att ta emot dövstumma lärlingar komme att visa sig, särskilt under tider av god tillgång på arbetskraft, samt att uppfattningen om de dövstummas arbetsduglighet komme att bli lidande härav. Ur denna synpunkt måste det anses vara förmånligare, att den grundläggande utbildningen i allmänhet meddelas av specialutbildade lärare och att samhällets vanliga yrkesutbildningsorgan anlitas först för den fortsatta utbildningen.

Vänersborgsalternativet. Enligt detta alternativ bör fortsättningsskolan i Vänersborg bibehållas samt reformeras i enlighet med tidigare avgivna förslag. Skolplikten minskas till två år. Den teoretiska undervisningen ökas till att omfatta 12 veckotimmar. Den praktiska utbildningen inriktas mera på yrkesorientering och förberedande yrkesutbildning. *Nuvarande yrkeslinjer i snickeri, skrårderi, skomakeri och tapetseri bibehållas*. I enlighet med förslag av skolöverstyrelsen år 1944 inrättas en *metallutbildningslinje* samt en *särskild avdelning för utbildning av tempo-*

arbetare för metallindustrin. I övrigt synes man icke böra på förhand binda sig vid vissa utbildningsyrken, utan i möjligaste mån anpassa urvalet av dessa efter växlingarna i behovet och vunna erfarenheter. En utvidgning av yrkesvalsramen åstadkommes genom ett intensivare utnyttjande av de utbildningsmöjligheter, som *stadens yrkesskolor och dess näringsliv* erbjuda.

Om ett flertal elever skulle önska utbildning i ett yrke, som inte är representerat vid skolan, böra särskilda åtgärder vidtagas för att tillmötesgå önskemålen. Förslagsvis kan överenskommelse träffas med yrkesman i staden att mot ersättning åtaga sig utbildningen eller *tillfällig utbildningslinje* anordnas vid skolan. På detta sätt borde det vara möjligt att till exempel ordna utbildning till typograf och bagare ävensom att — om det ur andra synpunkter skulle befinnas lämpligt och önskvärt — sörja för kontorsutbildning.

Genom de föreslagna åtgärderna torde utbildningstillfällena ökas väsentligt. En ytterligare ökning torde kunna åstadkommas genom utnyttjande även av de utbildningsmöjligheter den närbelägna staden *Trollhättan* kan erbjuda. Till *Trollhättan* kommer att förläggas en central verkstadsskola med ett flertal utbildningslinjer. Staden har vidare flera större industrier samt i övrigt ett rikt näringsliv. Enligt vad utredningen erfarit, ställer man sig i *Trollhättan* välvillig till tanken att medverka till den dövstumma ungdomens yrkesutbildning. Eleverna skulle under dessa förhållanden dagligen resa mellan *Vänersborg* och *Trollhättan*. Resorna äro varken särskilt tidskrävande eller dyrbara.

För eleverna från *Örebro*skolan skulle det enligt detta alternativ stå fritt att antingen fullgöra sin fortsättningsskolplikt vid *Vänersborg*sskolorna eller i *Örebro*. I det senare fallet borde yrkesutbildningen ske vid stadens centrala verkstadsskola eller i det enskilda näringslivet. Den teoretiska undervisningen borde därvid ske vid dövstumskolan under ledning av skolans ämneslärare såsom timlärare. Eleverna borde såsom specialskolans elever externeras. Ledningen av utbildningen borde kunna åläggas dövstumskolans rektor.

I främsta rummet bör vid en organisation enligt *Vänersborg*salternativet skolans egna utbildningslinjer anlitas för den obligatoriska utbildningen. Blott i de fall, där skolan saknar möjlighet att tillfredsställa önskingar om en utbildning, böra övriga utbildningsvägar — de kommunala yrkes- eller verkstadsskolorna eller det enskilda näringslivet — anlitas. Skolans yrkeslärare böra erhålla särskild dövstumpedagogisk utbildning i enlighet med utredningens förslag till lärarutbildning. Efter genomgången obligatorisk 2-årig utbildning torde en stor del av pojkarna önska gå ut i förvärvslivet. En mindre del torde emellertid önska att få fortsatt *frivillig utbildning*. De vid skolan befintliga yrkeslinjerna böra av denna anledning organiseras så, att de ge möjlighet för de elever, som så önska, att fullfölja utbildningen. Likaså böra de elever, som erhålla sin praktiska utbildning hos enskild företagare eller på annat sätt inom skolorten, medges rätt att frivilligt fullfölja denna på statens bekostnad. Till skolorten bör därvid även *Trollhättan* räknas. Om lärlingslön utgår, bör eleven vara skyldig att själv svara för viss del av kostnaderna.

För elever, som genomgå fortsatt frivillig yrkesutbildning, bör anordnas viss teoretisk undervisning, förslagsvis 6 undervisningstimmar per vecka.

Detta torde böra gälla för samtliga fortsättningsskolor, d. v. s. utom Vänersborgsskolan även fortsättningsskolan i Växjö och lantbruksskolan å Broby.

Utredningen förordar för sin del en organisation enligt *Vänersborgsalternativet*.

Beträffande den föreslagna utbildningslinjen i metallarbete anför utredningen i huvudsak följande:

En relativt stor del av de dövstumma äro industrianställda. Särskilt torde maskin- och verkstadsindustrin vara ett lämpligt arbetsfält för dövstumma. Erfarenheterna av de i metallarbete anställda dövstumma äro goda.

Verkstadslokaler kunna erhållas på skolan i Vänersborg och eleverna kunna förläggas inom de förhyrda elevbostäderna.

Utbildningen å metallarbetarlinjen bör uppdelas i en förberedande, mera allmän del på skolan och en mera speciell del på arbetsplatsen. Utbildningen i skolan bör delas i en allmän tvåårig linje och en frivillig påbyggnad om ett eller två år för elever, för vilka specialutbildning inom särskilt område anses motiverad. Den tvååriga grundläggande utbildningen bör omfatta filning, borrar, svarvning, hyvling, fräsning, verktygssmide, svetsning och härdning samt maskin- och verktygsvård. Bland yrkestestetiska ämnen böra främst upptagas materiallära och maskinlära. Den frivilliga utbildningen bör åsyfta att göra eleverna skickade att såsom specialarbetare utföra mera kvalificerat arbete.

Inom metallavdelningen bör ordnas en särskild linje för svagare begåvade dövstumma, vilka anses bäst lämpa sig för mindre kvalificerat tempoarbete. För ändamålet böra inköpas några specialmaskiner, såsom metallsvav och excenterpress, vid vilka eleverna kunna tränas till den noggrannhet, snabbhet och uthållighet, som tempoarbetet kräver.

Kostnaderna kunna beräknas omfatta dels en engångsutgift av 75 000 kronor för anskaffande av en fullgod utrustning för en utbildningsavdelning i metallarbete, inberäknat övningsmaskiner för tempoarbetarutbildningen, dels 6 000 kronor årligen för nyanskaffning och komplettering samt underhåll av maskiner och verktyg jämte arbetsmaterial, dels avlöning till arbetslärare med samma löneplacering som övriga arbetslärare.

Utredningen föreslår vidare, att nuvarande rektorstjänst i Cb 8 vid upptagnings- och fortsättningsskolorna i Vänersborg uppdelas på två rektorstjänster i Cb 6, en för vardera skolan. Utredningen framhåller, att den nuvarande samordningen vid skilda tillfällen utsatts för kritik, därvid man pekade på rektors stora arbetsbörda och de båda skolformernas artskilnad. Genomförandet av utredningens förslag ställer ökade krav på skolans styresman. Även den särskilde rektorn för fortsättningsskolan bör åläggas 10 veckotimmars undervisningsskyldighet.

Skolöverstyrelsen tillstyrker minskning av fortsättningsskolplikten för gossar till två år och ökning av den teoretiska utbildningen till 12 veckotimmar. Överstyrelsen föreslår dock avkortning av arbetsåret från 46 till 39 veckor i fråga om de båda obligatoriska åren. Vad angår fortsättningsskolans organisation, *förordar* överstyrelsen *Göteborgsalternativet*. Överstyrelsen anför bland annat:

Det alternativ, enligt vilket skolan skulle förläggas till Göteborg och all yrkesutbildning meddelas vid stadens yrkesskolor och inom det enskilda näringslivet, medan dövstumskolan skulle svara endast för den teoretiska undervisningen, motsvarar enligt överstyrelsens mening bättre de krav på yrkesutbildning för de dövstumma gossarna, som utredningen uppställt och som ungdomarna själva och deras målsmän också enligt överstyrelsens erfarenhet önska få tillgodosedda, än Vänersborgsalternativet torde komma att göra. Utredningen konstaterar också, att det första alternativet har uppenbara fördelar, men på grund av att vissa risker befaras vara förenade med ifrågavarande alternativ, förordar dock utredningen Vänersborgsskolans bibehållande. Då emellertid utredningen förutsätter, att eleverna även i Vänersborg skola ha tillfälle att hos enskilda utövare i staden få utbildning i andra yrkesgrenar än dem skolan kan meddela undervisning i och att de dessutom i rätt stor utsträckning skola anlita central verkstads-skola i Trollhättan, torde enligt överstyrelsens mening riskmomenten i åtskilliga fall bli desamma enligt båda alternativen och i en del till och med större enligt Vänersborgs- än enligt Göteborgsalternativet.

Då utredningen ej föreslagit några nybyggnader för fortsättningsskolan i Vänersborg, kan det synas, som om Vänersborgsalternativet skulle ställa sig ekonomiskt mer fördelaktigt än Göteborgsalternativet. Styrelsen för Vänersborgsskolan har uttalat den åsikten, att de förhryda förläggningarna äro en lycklig lösning. Med anledning härav vill överstyrelsen erinra, att rektor vid den våren 1948 företagna inventeringen rörande nödvändiga nybyggnader och reparationer upptagit byggande av nytt elevhem. Överstyrelsen är också av den bestämda meningen, att ett nytt elevhem måste uppföras i Vänersborg inom den allra närmaste tiden, därest skolan skall bibehållas, då de förhryda bostäder, som nu användas för elevernas förläggning, äro långt ifrån tillfredsställande. Även verkstadslokalerna måste bli föremål för genomgripande reparationer och ombyggnader för att svara mot rimliga anspråk. Väljer man Göteborgsalternativet bortfaller helt behovet av egna verkstadslokaler för skolan, som endast skulle behöva lokaler för den teoretiska undervisningen samt tillgång till gymnastiksal 2 à 3 timmar per vecka.

Såsom en övergångsanordning i avvaktan på att Vänersborgsskolan skall kunna nedläggas bör enligt överstyrelsens mening en provisorisk skola med 25 elever anordnas i Göteborg:

Provisoriska lokaler motsvarande av överstyrelsen angivna behov skulle förmodligen kunna förhyras i Göteborg under en övergångstid, till dess att läget på byggnadsmarknaden kan komma att medgiva nybyggnad. Under denna övergångstid bör det vara möjligt att få en säkrare uppfattning om det verkliga behovet. Under samma tid torde eleverna böra inackorderas i privata hem i staden, vilket — då det här gäller ynglingar i 15—18-årsåldern — måste vara att föredraga. Skulle mot förmodan externatformen visa sig mindre ändamålsenlig eller inackorderingshem ej kunna anskaffas i tillräcklig omfattning, finge frågan om byggande av elevhem tagas upp i samband med uppförandet av skollokaler. Under samma övergångstid torde de elever, som önska utbildning i de traditionella yrkena, vilka äro representerade i den nuvarande fortsättningsskolan, alltjämt böra hänvisas till Vänersborg, där ordinarie arbetslärare äro anställda. Dessa lärare måste ju behållas i sina anställningar, till dess de antingen kunna placeras som

slöjdlärare vid upptagnings-skolorna eller beredas liknande sysselsättning vid andra statliga inrättningar. Överstyrelsen räknar med att de mest begåvade eleverna i första hand skulle beredas tillfälle till yrkesutbildning i Göteborg. Då dessa elever lättast måste finna sig till rätta i en vanlig yrkesskola och även bereda enskilda yrkesutövare eller arbetsledare inom industrin mindre problem än de svagare begåvade, skulle det för hela lytesgruppen vara förmånligare, om en övergång till Göteborgsalternativet på detta sätt skedde successivt. Den rektor, som komme att anförtros ledningen av denna nya typ av fortsättningsskola och som således finge hitills nya problem att lösa, finge också mera tid att ägna åt de enskilda eleverna och åt att knyta kontakter med näringslivets män, därest skolan från början finge en mindre omfattning. Hela den framtida utvecklingen av den här föreslagna utbildningsformen för de dövstumma gossarna blir i hög grad beroende av de anlidade vanliga yrkesskolornas och näringslivets erfarenheter av de första försöken. Den kostnadsökning, som ofrånkomligen måste följa av att skolan under vissa år uppdelas på föreslaget sätt, torde enligt överstyrelsens mening vara väl försvarbar och i längden betala sig genom bättre resultat av yrkesutbildningen.

Skolöverstyrelsen beräknar (9 november 1948) kostnaderna för en fortsättningsskola i Göteborg med 25 elever sålunda: förhyrda lokaler (1 rektorexpedition, 2 lärosalar, 1 gymnastiksal under 3 veckotimmar) 2 300 kronor, avlöningar åt rektor i Cb 6 och en lärare i kunskapsämne samt läkar- och tandläkararvoden 29 000 kronor, omkostnader 46 700 kronor eller tillsammans 78 000 kronor. Å andra sidan beräknas anslagen till Vänersborgsskolan kunna minskas med cirka 40 000 kronor, varjämte en reduktion av arbetsåret skulle medföra avsevärda besparingar i omkostnadsanslagen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning tillstyrker i stort sett utredningens förslag, ehuru överstyrelsen helst vill se Göteborgsalternativet genomfört. Av utlåtandet inhämtas bland annat:

Göteborgsalternativet innebär avsevärda fördelar framför Vänersborgsalternativet. Även i Göteborg måste med dövstumproblemen förtrogna personer finnas att tillgå, vilka kunde överbrygga de svårigheter, som i enskilda fall kunde uppstå. Om man icke tillmäter byggnadskostnaderna avgörande betydelse, synes Göteborgsalternativet böra realiseras.

Överstyrelsen tillstyrker, att utbildning för metallarbetare anordnas. Det kan emellertid ifrågasättas, om det är lämpligt att anordna utbildning för svagare begåvade dövstumma i mindre kvalificerat tempoarbete och om det i dylika fall icke vore mera rationellt att söka ordna placering vid en verkstad. Vidare bör framhållas, att utbildning för mera kvalificerat tempoarbete vid en skola medför svårigheter, bland annat därför att maskinutrustningen ställer sig relativt dyrbar.

Ett intensivare utnyttjande av utbildningsmöjligheterna vid yrkesskolor och inom näringslivet å skolorten eller i dess närhet vill överstyrelsen förordna. Styrelsen för Vänersborgs stads skolor för yrkesundervisning — vilka skolor för närvarande endast omfatta metallarbetsavdelningar — har i infortrat yttrande förklarat sig intet ha att erinra mot Vänersborgsalternativet.

Elev vid Örebro skolan, som vinner inträde vid centrala verkstadsskolan i Örebro, synes böra befrias från skolgång i fortsättningsskola och bör kunna deltaga i den yrkesteoretiska undervisningen vid verkstadsskolan. Styrelsen för verkstadsskolan har förklarat, att dövstumma, vilkas lyte ej är större än att de nöjaktigt skulle kunna tillgodogöra sig undervisningen, skulle få deltaga i undervisningen på prov ett år.

Eventuellt ledigblivande elevplatser i fortsättningsskolorna för dövstumma böra om möjligt utnyttjas för utbildning av andra partiellt arbetsföra.

Statskontoret avstyrker uppdelning av rektorstjänsten vid Vänersborgsskolorna.

Svenska dövstumläraresällskapet godtager dövstumutredningens förslag.

Styrelsen för Vänersborgs dövstumskolor framför i särskild skrivelse kritik av skolöverstyrelsens uppfattning. I skrivelsen anföres bland annat:

Utbildning hos privata näringsidkare har vid Vänersborgsskolan förekommit i önskad utsträckning och är givetvis lättare att övervaka i denna lilla stad än i Göteborg. Även om de dövstumma som tempoarbetare äro likvärdiga med fullsinnade, bli de dock inom de flesta industrier utestängda från mera kvalificerat arbete. Styrelsen tror icke på de dövstummas lämplighet inom åtskilliga järnindustrier. De dövstumma böra beredas arbetsmöjligheter inom yrken, som de med säkerhet kunna utöva och som finnas spridda över hela landet, så att de äga möjlighet till anställning i hemorten eller där andra dövstumma äro sysselsatta.

Undervisning av dövstumma i skola för fullsinnade skulle säkerligen medföra sämre utbildning för de dövstumma, emedan det tar längre tid att lära dövstumma olika arbetsmoment och emedan lärarna skulle få svårt att komma i kontakt med de dövstumma. Målsmän, som besökt elevföreläggningarna, ha uttalat sin stora tillfredsställelse med dem. Det torde bli svårt att nu anskaffa motsvarande lokaler i Göteborg. Ur uppfostringssynpunkt synes det helt förkastligt att överlåta dövstumma ynglingar i 16—20-årsåldern till privat vård i en stad av Göteborgs storlek. En omplacering av arbetslärarna torde icke vara lätt att genomföra.

De flesta från skolan avgångna eleverna av normalbegåvning ha erhållit en arbetsinkomst, som visar att skolans utbildning givit utmärkta resultat.

En minskning av utbildningstiden skulle medföra en väsentligt försämrad utbildning. Erfarenheten har visat, att de elever, som haft största behovet av att fortsätta sin utbildning, begärt befrielse och, när dylik beviljats, försökt sig på de mest skiftande sysselsättningar. Då arbetstillgången minskar, komma dessa otillräckligt utbildade få svårt att finna någon utkomst.

I utlåtande över styrelsens skrivelse har *skolöverstyrelsen* vidhållit sin uppfattning. Överstyrelsen framhåller, att Göteborgsalternativet tillstyrkts också av De dövstummas riksförbund. Ehuru medveten om att svårigheter kunna uppstå vid gemensam undervisning av dövstumma och hörande ynglingar samt att anskaffa inackorderingshem i Göteborg, anser överstyrelsen det angeläget, att försök göres med den föreslagna anordningen.

I en inom överstyrelsen för yrkesutbildning den 25 oktober 1951 upprättad promemoria har frågan om möjligheterna att i Göteborg försöksvis anordna en yrkesutbildning för dövstumma pojkar närmare behandlats. Av promemorian inhämtas bland annat:

Yrkesvägledningen i dövstumskolorna behöver förbättras ytterligare. Om man utgår från att efter en dylik förbättring befrielse från fortsättningsskola skall bli vanligare och att därvid bland annat skolor för yrkesundervisning på den dövstummes hemort komma att anlitas, bör en försöksvis anordnad yrkesutbildning i Göteborg i varje fall till en början icke anordnas i för stor omfattning. Man synes därför kunna starta med ett lägre elevantal än det av skolöverstyrelsen beräknade, t. ex. med omkring 12 elever.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har närmare undersökt förutsättningarna för att i Göteborg försöksvis anordna en yrkesutbildning för dövstumma pojkar. Överstyrelsen har därvid förutsatt, att de dövstumma antingen intagas som *elever vid yrkesskola* eller utplaceras som *lärlingar inom näringslivet* och samtidigt med att de där förvärva praktisk yrkesfärdighet beredas tillfälle att i yrkesskola inhämta grundläggande yrkesteoretiska kunskaper och, i särskilda fall, speciella praktiska färdigheter.

Styrelsen för Göteborgs stads skolor för yrkesundervisning har förklarat sig beredd och villig att mottaga ett antal dövstumma elever även från andra orter.

Undervisning i yrketeori, motsvarande den som meddelas i verkstads-skolor, bör ingå även i en för dövstumma anordnad utbildning. Lämpligen böra de dövstumma eleverna från olika yrkesavdelningar inom verkstads-skolan sammanföras till en gemensam lärargrupp under denna teoriundervisning. Ifrågavarande timlärare behöver icke nödvändigtvis ha erfarenhet från dövstumundervisningen. Till undervisningen i yrketeori kunna även föras dövstumma, som äro utplacerade för yrkesutbildning i näringslivet.

Eleverna böra vidare erhålla *allmänbildande undervisning* i samma omfattning som meddelas i tre enmånadskurser vid Broby. Denna undervisning bör emellertid meddelas utanför ramen för yrkesskolans undervisning och för densamma bör lämpligen anlitas en erfaren dövstumpedagog.

Vad angår *bostad* åt eleverna, har styrelsen för flygmekanikerskolan i Mölndal utfäst sig att, därest så önskas, bereda plats för eleverna i det vid denna skola med statsunderstöd uppförda elevinternatet. Möjlighet finnes även att inplacera dövstumma elever i yrkesavdelningar i flygmekanikerskolan.

Dövstumpedagogen bör jämväl ha till uppgift att ordna och ha uppsikt i fråga om elevernas inackordering samt att verka såsom kurator för de dövstumma. I denna hans uppgift bör även ingå att biträda eleverna i samarbete med den offentliga arbetsförmedlingen, då det gäller utplacering av eleverna hos enskilda företag, samt att tillse att utplacerade elever erhålla kompletterande undervisning i yrketeori m. m. i yrkesskolan.

Statsverkets kostnader för den föreslagna yrkesutbildningen i Göteborg kunna beräknas enligt följande.

Statsbidrag bör utgå till hela kostnaden för *timlärare för undervisning i yrketeori m. m.* för dövstumma, vilken kostnad kan preliminärt uppskattas till omkring 5 000 kronor. Statsbidrag bör även få utgå till hela kostnaden för nödiga läroböcker och annan *undervisningsmateriel*.

Dövstumpedagogen synes böra äga åtnjuta arvode och övriga förmåner, motsvarande avlöningsförmåner efter den löneklass, vars nummer med tre enheter överstiger numret å den löneklass, i vilken vederbörande är placerad. Kostnaderna för dövstumpedagogen, preliminärt beräknade till omkring 15 000 kronor, böra bestridas från dövstumskolornas avlöningsanslag.

I likhet med de fullsinnade eleverna böra de dövstamma i egenskap av yrkesskolelever erhålla *stipendier* i vanlig ordning, vilka stipendier bland annat äro avsedda såsom bidrag till inackorderingskostnadernas bestridande. De *kostnader för inackordering och omvårdnad* av eleverna, som icke kunna bestridas genom stipendier, torde böra bestridas från dövstumskolornas omkostnadsanslag. De förmåner utöver bidrag till inackordering, som på detta sätt böra utgå till eleverna från nämnda anslag, böra i varje fall icke understiga vad som för närvarande utgår till elever vid dövstumskolorna.

Lantbruksskolan. *Dövstumutredningen* föreslår i fråga om lantbruksskolan å Broby endast den ändringen, att nuvarande uppdelning i en mera allmänt förberedande jordbruksutbildning om tre arbetsår samt en ettårig mera speciell utbildning till jordbruksarbetare, husdjursskötare, traktorförare samt slöjdare och smed, ändras till att omfatta en obligatorisk allmänt förberedande jordbruksutbildning på två år samt därefter en frivillig utbildning om högst två år inom jordbruksarbete, husdjursskötsel, traktorkörning och traktorskötsel samt gårdsslöjd och -smide.

Utredningen konstaterar en minskad elevanslutning till skolan men anser sig av vissa skäl och under hänvisning till väntad ökning av antalet fortsättningsskolelever icke ha anledning att ifrågasätta lantbruksskolans fortbestånd. För att verksamheten vid lantbruksskolan, vilken är beräknad för ett fyrtiotal elever, icke skall bli för dyrbar, föreslår utredningen, att olika slag av kurser förläggas dit.

Skolöverstyrelsen ansluter sig till dövstumutredningens uppfattning.

Fortsättningsskolan för flickor. Organisationen av fortsättningsskolan i Växjö bör enligt *dövstumutredningen* bibehållas i sina grunddrag. Utredningen föreslår emellertid, att den husliga utbildningen under de båda obligatoriska åren tillrättaläggas så, att de flickor, vilka kunna förväntas komma att ägna sig åt biträdesarbete i kök, städning eller dylikt i större anstalter, erhålla lämplig yrkesförberedelse. Härjämte förordar utredningen, att frivillig utbildning för olika slag av kontorsarbete, såsom maskinräkning, maskinbokföring, ritkopiering m. m., anordnas vid skolan. Utredningen anser vidare, att teoretisk undervisning under förslagsvis sex veckotimmar bör meddelas under de frivilliga åren.

Skolöverstyrelsen, som finner det önskvärt att även flickornas yrkesvalsram vidgas genom utbildning utom skolan, anser den föreslagna kontorsutbildningen böra lämnas under de obligatoriska åren, varvid flickorna på denna linje böra få allmänt huslig utbildning i form av kvällskurser. I övrigt tillstyrker skolöverstyrelsen utredningens förslag.

Teoretisk fortsättningsskollinje. Dövstumutredningen framhåller, att flera av de intellektuellt gott utrustade bland de dövstumma pojkarna och flickorna ha intresse av en fortsatt teoretisk skolgång efter barndomsskolans slut och förutsättningar att tillgodogöra sig en sådan. Utredningen föreslår därför, att en tvåårig teoretisk fortsättningsskollinje inrättas vid Manillaskolan, under förutsättning att minst sex lärjungar (från hela landet) anmäla sig. Undervisningen bör avse att ge en fördjupad språklig och allmän bildning samt att öka elevernas tal- och avläsefärdighet.

Skolöverstyrelsen tillstyrker förslaget. *Svenska dövstumläraresällskapet* avstyrker däremot förslaget. Sällskapet anser en teoretisk linje utan svårighet kunna ordnas inom ramen för nuvarande fortsättningsskolorganisation.

Departementschefen. Vid dövstumundervisningens förstatligande år 1938 betraktades det som ett framsteg, att obligatorisk fortsättningsskola med yrkesutbildning infördes. Man hade erfarenhet av att många dövstumma försummade att skaffa sig utbildning, icke minst de som bäst behövde sådan. Svårigheter för dövstumma att försörja sig förklarades ofta av bristen på lämpliga utbildningsanstalter. Att utbildningen i fortsättningsskolorna begränsades till lantbruk och ett mindre antal hantverksyrken, vilka sedan gammalt ansetts lämpliga för dövstumma, får ses mot bakgrunden av den befintliga frivilliga yrkesskolorganisationen för dövstumma.

Otvivelaktigt har den obligatoriska utbildningen i fortsättningsskolorna varit till gagn för ett avsevärt antal dövstumma. För ynglingarnas del har emellertid utbildningens begränsning till ett fåtal yrken medfört, att olikheter i intressen och anlag blott i ringa mån kunnat tillgodoses. Många dövstumma ynglingar ha nödgats ägna 3—4 år åt att lära sig ett annat yrke än de haft håg och fallenhet för eller i varje fall sedermera kommit att utöva. Under de senare årens goda konjunkturer på arbetsmarknaden har ett stort antal manliga dövstumma dragits till industrin och andra arbetsområden, där de icke haft egentlig användning för yrkesutbildningen i fortsättningsskolorna. Visserligen hade man år 1938 sökt skapa ytterligare yrkesvalmöjligheter genom att införa ett dispensystem, innebärande att en dövstum kan med visst statligt stöd få yrkesutbildning utanför skolan, men en alltför restriktiv tillämpning synes ha orsakat, att dessa möjligheter icke utnyttjats tillräckligt.

Dövstumutredningens förslag till omläggning av fortsättningsskolundervisningen för dövstumma ynglingar innebär en genomgripande förändring. Den nuvarande 3- eller 4-åriga obligatoriska utbildningstiden föreslås skola minskas till 2 år och inriktas på grundläggande utbildning, varvid den allmänbildande och yrketeoretiska undervisningen per vecka skulle ökas. Detta innebär alltså, att man frångår kravet på att den man-

liga fortsättningsskolan skall obligatoriskt meddela fullständig yrkesutbildning. En dylik avses skola förvärfvas under en fortsatt 2-årig frivillig utbildning i skolan eller utanför denna. Ett liknande system tillämpas numera för de dövstumma flickorna och har för deras vidkommande givit goda erfarenheter. Jag finner den föreslagna omläggningen av fortsättningsskolundervisningen för ynglingar böra genomföras från och med arbetsåret 1953/54. Liksom nu bör utbildningstiden i fortsättningsskolan kunna förlängas för avläggande av utlärningsprov.

Den föreslagna omläggningen av den obligatoriska utbildningen torde vara en förutsättning för att yrkesvalsramen skall kunna vidgas. Visserligen kan i en del fall uppkomma risk för att dövstumma icke skaffa sig tillräcklig yrkesutbildning och kanske därför drabbas av arbetslöshet, om arbetstillgången skulle försämrast. Emellertid blir utbildningen obligatorisk under två år, vilken tid är den vanligaste utbildningstiden i yrkesskolorna. Dövstumkonsulenterna och skolmyndigheterna torde dock böra tillse, att varje dövstum yngling erhåller den utbildning, som kan anses lämplig för honom; där så erfordras böra myndigheterna genom föreställningar söka förmå elever och målsmän att inse vikten av ordentlig yrkesutbildning.

Vid yrkesutbildning utanför fortsättningsskolan böra de dövstumma ynglingarna — liksom flickorna i motsvarande fall — under två år efter den obligatoriska tiden äga rätt till samma av statsmedel bekostade förmåner som om dessa år vore obligatoriska.

Skolöverstyrelsen har föreslagit, att även den årliga obligatoriska lästiden i fortsättningsskolorna, nu 46 veckor, skulle avkortas. En sådan avkortning synes önskvärd, men frågan torde böra prövas i samband med behandlingen framdeles av lärarlönesakkunnigas betänkande om arbetsläraernas anställningsförhållanden.

Övergången till tvåårig obligatorisk skolutbildning torde komma att medföra betydande kostnadsminskningar.

En fortsättningsskola för dövstumma ynglingar, anordnad på sätt föreslagits med tvåårig obligatorisk utbildning av grundläggande karaktär, har dövstumutredningen ansett kunna anordnas antingen i nuvarande fortsättningsskolan i Vänersborg eller i en ny fortsättningsskola i Göteborg. Skolan i Vänersborg meddelar nu endast utbildning i fyra hantverksyrken (skrädderi, snickeri, skomakeri, tapetseri). För yrkesvalets vidgning skulle enligt Vänersborgsalternativet vid denna skola anordnas jämväl en metallarbetslinje (inrymmande även en avdelning för enklare s. k. tempoarbete), varjämte möjligheterna att erhålla yrkesutbildning utanför skolan skulle bättre utnyttjas. Dessa möjligheter avse Vänersborgs stads yrkesskola (endast metallarbetslinje) och företag i staden ävensom industrier och andra företag i det närbelägna Trollhättan samt en planerad central verkstadsskola i sistnämnda stad. Kostnadsökningen för Väners-

borgsalternativet skulle huvudsakligen gälla metallarbetslinjens utrustning och lönen åt en arbetslärare.

En fortsättningsskola i Göteborg skulle endast omfatta teoretisk undervisning, medan yrkesutbildningen skulle ske i yrkesskolor och inom näringslivet i staden. I realiteten innebär detta, att den särskilda yrkesutbildningen för dövstumma ynglingar (frånsett lantbruksskolan) avskaffas. Kostnadsökningen för detta alternativ avser huvudsakligen byggande av ett par lärosalar och eventuellt ett elevhem. Å andra sidan bortfalla kostnaderna för arbetslärare, verkstäder och dylikt.

Dövstumutredningen förordar Vänersborgsalternativet, medan skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning föredraga Göteborgsalternativet. Överstyrelserna ha framfört förslag om upprättande av en provisorisk fortsättningsskola eller åtminstone anordnande av en försöksavdelning i Göteborg under tiden för Vänersborgsskolans avveckling. Fjölårets riksdag har uttalat önskvärdheten av att frågan om fortsättningsskolundervisningens organisation inom en nära framtid upptages till avgörande.

Göteborgsalternativet är givetvis överlägset i fråga om möjligheterna att bereda de dövstumma ynglingarna tillfälle att välja mellan ett stort antal yrken. Skolöverstyrelsen framhåller, att detta alternativ enligt överstyrelsens erfarenhet bäst motsvarar de krav, som ungdomarna själva och deras målsmän önska få tillgodosedda. I detta hänseende bör dock nämnas, att förhållandena vid Vänersborgsskolan numera ändrats. Av de hösten 1951 i första klassen av fortsättningsskolan intagna 27 lärjungarna utbildas nämligen 10 utanför skolan vid stadens yrkesskola eller hos företag i staden eller i Trollhättan, medan i skolan undervisas 17 (9 i tapetseri, 5 i snickeri, 2 i skrädderi, 1 i skomakeri). Önskemål om annan yrkesutbildning än som kan erhållas vid fortsättningsskolan ha alltså tillmötesgått. — I detta sammanhang bör nämnas, att ett tjugotal andra dövstumma ynglingar, tillhörande samma årsklass, undervisas i lantbruksskolan eller befriats från fortsättningsskolgång. — Överstyrelsen har vidare uttalat, att ett nytt elevhem måste uppföras vid Vänersborgsskolan, då nuvarande förhyrda förläggningar icke anses tillfredsställande, samt att verkstadslokalerna i skolan måste underkastas genomgripande reparation och ombyggnad. Även Vänersborgsalternativet skulle alltså enligt överstyrelsens mening medföra stora byggnadskostnader; överstyrelsen anser det för övrigt möjligt att i Göteborg till en början förhyra skollokalerna och inackordera eleverna i privata hem. Vad angår lokalfrågorna må framhållas, att förhållandena vid Vänersborgsskolan också i dessa avseenden numera förbättrats. Såsom ett skäl för Göteborgsalternativet har vidare nämnts, att ynglingarna i Göteborg lättare skulle komma i kontakt med hörande och med sin blivande arbetsmiljö.

Skälet till att dövstumutredningen förordat Vänersborgsalternativet torde ha varit svårigheterna att undervisa dövstumma i vanliga skolor,

vilket särskilt angivits gälla grundläggande utbildning och svagare begåvade elever. Utredningen har visserligen själv i annat sammanhang konstaterat, att ett avsevärt antal dövstumma skaffat sig arbeten, vilka kunnat erhållas först efter specialutbildning på arbetsplatsen. Men utredningen befarar, att nämnda svårigheter i de vanliga skolorna, där lärarna icke såsom Vänersborgsskolans lärare äro inriktade på att undervisa dövstumma, kunna medföra försämrad utbildning för de dövstumma samt ringaktning för deras förmåga att lära sig och utöva det avsedda yrket. Skolöverstyrelsen har invänt, att svårigheterna i åtskilliga fall torde bli desamma — i en del fall till och med större — enligt Vänersborgsalternativet, då detta ju också innebär, att yrkesutbildningen skulle kunna förvärfvas utanför dövstumskolan.

Enligt min mening kunna hittillsvarande erfarenheter knappast sägas ge tillräckligt stöd för uppfattningen, att särskild yrkesutbildningsanstalt för dövstumma icke är behöflig. Undervisningen av dövstumma i yrkesskolor för fullsinnade möter svårigheter i fråga om de teoretiska och grundläggande momenten samt arbetsanvisningarna. Svårigheterna äro särskilt betydande vad angår mindre begåvade dövstumma. Mera begåvade och elever med större hörselrester torde däremot bättre kunna tillgodogöra sig utbildningen i vanliga yrkesutbildningsanstalter. Man skulle möjligen kunna tänka sig olika fortsättningsskolor för olika kategorier av dövstumma. Det är dock icke bara fråga om huruvida utbildning i vanliga skolor är möjlig utan även om den medför övervägande fördelar för de dövstumma. Det synes föreligga starka skäl för åsikten, att om särskild yrkesutbildning för dövstumma kan anordnas, den är att föredraga i flertalet fall. Därest Vänersborgsskolan utbygges på föreslaget sätt, torde den fylla ett behov. Vänersborgsskolan representerar ett värde, ingalunda blott ekonomiskt, som knappast bör spolieras, om man icke är säker på att vad som sättes i stället är bättre. Det är icke osannolikt, att en fortsättningsskola i Göteborg måste förses med särskilda yrkesavdelningar för dövstumma, i vilket fall nedläggandet av Vänersborgsskolan skulle framstå såsom särskilt opåkallat. För att de dövstummas yrkesvalsram skall kunna vidgas är det emellertid nödvändigt att anlita också yrkesutbildningsmöjligheterna utanför dövstumskolan. För de fall, då yrkesutbildning utanför dövstumskolan anses lämplig, synes Vänersborg och Trollhättan äga så många utbildningsmöjligheter, att de i stort sett torde motsvara behovet. I frågan huruvida Göteborgsalternativet i miljöhänseende är bättre än Vänersborgsalternativet råda delade meningar; jag är icke övertygad om att Göteborgsmiljön är att föredraga.

Med hänsyn till vad som anförts finner jag det emellertid värdefullt, om erfarenhet av en utbildning i Göteborg i anslutning till vad som föreslagits i den inom överstyrelsen för yrkesutbildning upprättade promemorian kunde vinnas. Jag vill därför tillstyrka, att från Vänersborgsskolan

arbetsåret 1953/54 — då nästa nyintagning sker — utsändes en försöksavdelning om cirka 12 elever för avsedd undervisning i Göteborg eller Mölndal. Detta arrangemang medför förmodligen ingen eller i varje fall obetydlig kostnadsökning i jämförelse med utgifterna för undervisning av samma elever i Vänersborg. Frågan om hur detta försök skall utformas torde böra upptagas till närmare granskning vid behandlingen av anslagsäskandena för budgetåret 1953/54. Jag vill dock redan nu framhålla, att det synes mig tveksamt, om en särskild dövstumpeagog bör anställas för avdelningen och om speciell undervisning i yrketeori för de dövstumma ynglingarna är genomförbar.

Med hänsyn till vad jag sålunda föreslagit anser jag mig icke böra nu ifrågasätta någon utbyggnad eller annan organisatorisk förändring av Vänersborgsskolan. Jag föreslår alltså icke någon ändring beträffande rektorstjänsten. Om någon ordinarie tjänst vid skolan skulle bli ledig, bör den icke nu återbesättas med ordinarie innehavare. Om försöksavdelningens förläggning till Göteborg skulle medföra en minskad beläggning av Vänersborgsskolans elevhem, torde detta böra föranleda en önskvärd reducering av elevantalet per rum.

Vad i övrigt angår fortsättningsskolundervisningen för dövstumma, kan jag icke nu tillstyrka, att teoretisk undervisning meddelas även under de frivilliga utbildningsåren vid skolorna. Den av dövstumutredningen föreslagna teoretiska fortsättningsskolundervisningen vid dövstumskolan i Örebro anser jag mig icke heller för närvarande kunna förorda. Vid Växjöskolan för flickor torde kontorsutbildningen böra förbättras; jag upptager i det följande till behandling frågan om ökad medelsanvisning för ändamålet. Inrättandet av en teoretisk fortsättningsskollinje kan jag icke tillstyrka. Om i något fall teoretisk vidareutbildning — med befrielse från skolgång i fortsättningsskola — skulle anses motiverad, torde skolans medverkan härtill böra inskränka sig till stöd åt enskilda studier.

6. Lärarutbildningen.

Nuvarande förhållanden. Utbildningen av lärare i kunskapsämne för dövstumskolorna omfattar *dels* en ettårig, huvudsakligen teoretisk lärokurs vid dövstumläraryseminariet, vilket är förlagt till Manilla dövstumskola i Stockholm, *dels* en ettårig provårstjänstgöring vid dövstumskola. Utbildningen avslutas med dövstumlärarexamen å seminariet. För att antagas till elev vid seminariet fordras bland annat att ha avlagt folkskollärarexamen.

Undervisningen vid seminariet omfattar föreläsningar och övningar samt demonstrationer m. m. Rektor vid Manillaskolan är föreståndare för seminariet. Undervisningen omhändershas av rektor och särskilt utsedda lärare (därav två vid skolan), varjämte ett antal föreläsningar hållas av särskilda experter.

Provårsföreståndare är i regel rektor vid vederbörande dövstumskola. Han har bland annat att i samråd med seminariets föreståndare uppgöra plan för provårselevs utbildning.

Under innevarande läsår utbildas vid seminariet 3 elever. Antalet provårselever utgör 3, vilka utbildas vid Manillaskolan.

För lärarutbildningen äro under arvodesposten i dövstumskolornas avlöningsstat anvisade följande belopp:

Arvode till föreståndare vid dövstumläraryseminariet	900
Arvoden till tre lärare vid dövstumläraryseminariet, <i>förslagsvis</i>	1 800
<i>Anm.</i> Dessa arvoden utgå med högst 25 kronor för föreläsningstimme och högst 15 kronor för seminarieövning.	
Arvoden för särskild undervisning vid dövstumläraryseminariet	300
Arvode till föreståndare för provårskurs	204

Vid seminariet utbildas även lärarinnor för skolhemmet vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte och lärarinnor för förskolor för dövstumma. Genom beslut den 17 augusti 1951 har Kungl. Maj:t medgivit, att denna utbildning, som förut omfattat fem månader, må läsåret 1951/52 omfatta hela läsåret. För antagning vid kursen fordras examen från småskoleseminarium, förskoleseminarium eller Slagsta-seminariet. Antalet elever vid kursen utgör innevarande läsår 4. Enligt nämnda beslut må vid kursen utgå högst följande ersättningsbelopp åt föreståndare m. fl.: föreståndare 500 kronor, lärare 25 kronor för föreläsningstimme och 15 kronor för seminarieövning samt handledare under hospitering vid förskola 300 kronor. För bestridande av ersättningarna må utgå högst 1 800 kronor ur icke-ordinarieposten i dövstumskolornas avlöningsstat.

Dövstumutredningen. 1945 års dövstumutredning föreslår (bet. s. 222—245) förbättring av lärarutbildningen. Beträffande lärare i kunskapsämnen föreslår utredningen, att den nuvarande studiegången med ett seminarieår och ett provår ersättes med en tvåårig seminarieutbildning med förbättrad undervisning. Seminariet föreslås definitivt förlagt till dövstumskolan i Stockholm. Rektor och lärare vid skolan föreslås uppflyttade till högre lönegrader, varjämte förslaget innebär höjning av vissa arvoden och medelsanvisning till materiel m. m. Utbildningen av vårdanstalts- och förskolelärarinnor avses skola ske genom en ettårig seminariekurs. Utredningen föreslår även viss utbildning för andra befattningshavare vid dövstumskolorna.

Av vad dövstumutredningen anfört rörande lärarutbildningen inhämtas bland annat följande.

Om undervisningen av dövstumma barn skall kunna bedrivas med framgång, erfordras energiska och för sin uppgift väl utbildade lärare. Ett grundvillkor för en reformering av dövstumundervisningen är därför även en förbättrad lärarutbildning.

Tvåårig seminarieutbildning. Dövstumläraryseminariet tillkom år 1873. Seminariekursen var i början tvåårig med ett teoretiskt och ett praktiskt år. År 1889 ändrades studiegången till ettårig seminariekurs, åtföljd av ett provår.

Under årens lopp ha flera förslag till förbättrad utbildning framförts. Bland annat föreslog seminariets föreståndare år 1941 omläggning av utbildningen till tvåårig teoretisk och praktisk kurs. Som motivering härför anfördes, att lärarelevernas kunskaper inom vissa kursmoment borde utvidgas och fördjupas. En del kursmoment borde lämpligen behandlas under andra utbildningsåret, sedan lärareleverna erhållit större praktisk erfarenhet. I samband därmed borde eleverna genomgå en kortare kurs i behandling av även bland lärjungar i dövstumskolan förekommande talrubbingar av central natur, såsom orddövhet, hörstumhet och försenad tal- och språkutveckling. Under andra året borde därjämte sådana moment av barn- och ungdomspsykologien, som berörde viljelivets utveckling och karaktärsdanningen, givas en fylligare framställning. Under senare år hade de flesta lärareleverna fullgjort provårstjänstgöring vid Manilla dövstumskola och därvid haft tillfälle att följa den teoretiska undervisningen vid seminariet, haft tillgång till seminariets bibliotek och kunnat erhålla handledning av seminariets lärare. De hade över huvud haft större möjligheter än övriga att effektivt utnyttja provåret i utbildningssyfte.

Enligt utredningens uppfattning är den av föreståndaren föreslagna förlängningen av studietiden vid seminariet en förutsättning för att lärarutbildningen skall kunna effektiviseras genom fördjupad teoretisk och utvidgad praktisk utbildning. Utredningen ansluter sig därför till förslaget.

Man torde kunna räkna med ett starkt behov av nyrekrytering av dövstumslärare för den närmaste framtiden, framförallt på grund av elevantalets ökning. För den närmaste tiden torde man böra beräkna en årlig examination av i genomsnitt 4—5 lärare jämte ett mindre antal förskolelärare.

Undervisningen. Vid seminariet hållas nu av vetenskapliga experter föreläsningar och demonstrationer i mindre omfattning, nämligen fem föreläsningar i vardera ämnesområdet hörselorganens anatomi m. m. samt talorganens anatomi m. m. Utredningen anser utbildningen i hörsel- och talorganens anatomi, fysiologi, patologi och hygien böra vidgas väsentligt samt även omfatta närvaro vid dissektion och klinikbesök.

Studiet av fonetiken bör fördjupas. Vid Uppsala universitets experimentalfonetiska laboratorium torde en koncentrerad kurs kunna arrangeras för dövstumläraryseminariets elever.

Vidare bör vid seminariet anordnas en kurs i talteknik, ledd av en expert i röst- och talvård.

Viktigare är emellertid att möjliggöra en fördjupad utbildning inom mera centrala områden av lärarutbildningen, framförallt inom språkpsykologien, dövstumpsykologien och dövstumpedagogiken. Detta sker bäst genom att för dessa ämnesområden anslås utökad timantal på seminariets schema.

Vad angår den praktiska utbildningen, böra provlektionerna kompletteras med en systematisk undervisning, direkt syftande till att ge kandidaterna praktiska kunskaper. Denna undervisning bör anförtros åt en särskilt skicklig och erfaren dövstumslärare. Förutnämnda kurs i talrubbingar av central natur bör även komma till stånd. Vidare böra lärarkandidaterna få besöka andra dövstumskolor, hörselsvågklasser m. m.

Seminariets lärare. Ledningen av utbildningen av lärare är ett synnerligen ansvarsfullt arbete. Föreståndaren vid dövstumläraryseminariet skall icke blott organisera och leda arbetet vid seminariet utan därjämte själv meddela den viktigaste delen av undervisningen. I icke ringa grad blir dövstumundervisningens utveckling beroende av hans förmåga att utforma lärarutbildningen. I främsta rummet bör han vara en erfaren och skicklig dövstumlärare. Han bör därjämte äga goda kunskaper inom den speciella pedagogik och psykologi, som berör de dövstamma och deras undervisning, och inom de ämnesområden i övrigt, som äro normerande för dövstumundervisningen, samt ha den överblick över den allmänna psykologien och pedagogiken, som är erforderlig för allt arbete inom abnormundervisningen.

Rektor vid Manillaskolan har sedan länge varit föreståndare för dövstumläraryseminariet. Då seminariet bör fast fogas till Manillaskolan, bör rektorstjänsten förenas med föreståndarbefattningen. Utredningen har övervägt frågan om fordran på akademisk examen för rektor men icke ansett sig kunna förorda krav härpå. Särskilda behörighetskrav böra dock uppställas.

Under erinran om att övningsskollärare vid seminarium är placerad två lönegrader högre än lärare i folkskola samt att lärare vid provårsläroverk åtnjuter särskilt arvode (särskild lönegradsplacering föreslagen), föreslår utredningen, att lärare i kunskapsämne vid den dövstumskola, med vilken seminariet är förenat, placeras en lönegrad högre än andra lärare i kunskapsämne.

Föreståndaren åtnjöt fram till år 1938 arvode av 1 500 kronor. År 1938 minskades arvodet till 900 kronor. Efter vissa sänkningar har arvodet fr. o. m. läsåret 1945/46 återställt till 900 kronor. Då undervisningsarbetet vid seminariet är mera krävande än tidigare, är en höjning av arvodet motiverad. Utredningen förordar emellertid, att föreståndarskapet inbegripes i rektors åligganden och att rektor i samband därmed uppflyttas från lönegrad Cb 7 till Cb 9. Utbildningsverksamheten kommer troligen att fortgå regelbundet. Rektors undervisningsskyldighet, nu 10 veckotimmar, bör i första hand avse seminarieundervisningen, och hans undervisning i skolan kan alltså anpassas efter variationerna i seminarieundervisningen. Inga arvoden för seminariearbetet skulle då utgå till rektor.

U t r u s t n i n g. Förutom utvidgade lokaler behöver seminariet god tillgång till lämplig undervisnings- och demonstrationsmateriel samt facklitteratur. Av Manillaskolans biblioteksanslag får ett belopp av 450 kronor användas till undervisningsmateriel och facklitteratur m. m. vid seminariet. Utredningen föreslår, att för inköp av för seminariets verksamhet nödvändig undervisnings- och demonstrationsmateriel (ljudstyrkeindikator, stroboskop, fonetisk apparatur m. m.) ett engångsanslag av 10 000 kronor beviljas samt att nämnda belopp av 450 kronor höjes till 800 kronor.

E t t å r s k u r s e n. De småskollärarinnor, som skola utbildas för tjänstgöring som biträdande lärarinnor i förskolorna, och de lärarinnor, som skola utbildas för tjänstgöring vid vårdanstaltens skolhem, böra enligt utredningens uppfattning genomgå en ettårig kurs vid seminariet. I huvudsak böra de därvid följa de föreläsningar, övningar och kurser, som anordnas för blivande ämneslärare under första utbildningsåret. Den praktiska utbildningen bör förläggas till förskolan respektive dövstumskolans samtliga stadier.

U t b i l d n i n g a v ö v r i g a l ä r a r e m. fl. Undervisning i dövstum pedagogik bör ingå i utbildningen för samtliga vid dövstumskolan an-

ställda lärare, alltså även för gymnastik-, slöjd- och arbetslärare m. fl. Även andra befattningshavare, såsom vårdarinnor, sjuksköterskor och husmödrar, böra äga kunskaper om de dövstumma barnen och deras undervisning. Utredningen föreslår, att vid varje skola för lärare, som kunna förväntas stanna vid skolorna, anordnas under rektors eller ämneslärares ledning vissa veckotimmars elementär undervisning rörande de dövstumma barnen och deras undervisning. Även övrig personal bör lämnas tillfälle att deltaga. Jämte nämnda utbildning och som komplettering av denna böra centrala kurser anordnas med vissa års mellanrum. Dylik kurs bör omfatta minst fyra veckor och förläggas till tid, då flertalet deltagare kunna vara med utan att avstå lön. Resekostnadsersättning m. m. torde böra utgå. Tjänstledighet utan löneavdrag torde böra beviljas i vissa fall.

För anställning som ordinarie eller extra ordinarie lärare bör föreskrivas krav på genomgång av dylik kurs eller förbindelse att bevista sådan. För nu anställda bör anordnas en frivillig kurs.

Yttranden. *Skolöverstyrelsen* anser, att de blivande dövstumläraryrarna böra få utnyttja en stor del av de teoretiska föreläsningarna vid det av skolöverstyrelsen i annat sammanhang föreslagna »statens specialpedagogiska seminarium». Överstyrelsen föreslår uppdelning av föreläsningämnen mellan detta seminarium och dövstumläraryrarseminariet. Särskild utbildning i röst- och talvård samt skolhygien finner överstyrelsen ej erforderlig, enär utbildning häri beräknas bli införd vid folkskoleseminarierna. Vidare föreslår överstyrelsen, att småskollärare skola, för att bli biträdande lärare vid barndomsskolor och förskoleföreståndare, få samma utbildning som övriga dövstumläraryrarna. Överstyrelsen behandlar slutligen vissa frågor om lönegradsplacering av lärare. I övrigt har överstyrelsen i huvudsak intet att erinra mot dövstumutredningens förevarande förslag.

Statskontoret anser, att frågorna om provårsarvode, högre lönegradsplacering för seminarielärare, handledararvoden och rektors löneställning icke böra upptagas till förnyad prövning i detta sammanhang. Ämbetsverket framhåller, att lärarutbildningen är oregelbunden och av ringa omfattning.

Statens lönenämnd finner under vissa förutsättningar ej anledning till erinran mot placering av rektor i Cb 9. Då lärare vid provårsläroverk ej fått högre lönegradsplacering, finner lönenämnden anledning ej föreligga att nu ifrågasätta generell höjning av lönenivån för lärarna vid dövstumläraryrarseminariet.

Svenska dövstumläraryrarsällskapet yttrar, att utredningens förslag synes innebära löften om undervisningens höjande. Nuvarande utbildning förbereder ej tillräckligt för skolans uppfostrande verksamhet. Sällskapet föreslår, att blivande lärare få genomgå en större kurs i psykisk hälsovård vid »statens speciallärarinstitut». Sällskapet gör vidare vissa uttalanden om lärarnas lönegradsplacering och tjänstgöringsskyldighet.

Departementschefen. Möjligheterna att förbättra dövstumundervisningen äro i väsentlig mån beroende på lärarnas intresse och skicklighet. Dövstumutredningen framhåller, att för åstadkommande av en förbättrad undervisning i dövstumskolorna erfordras en vidgad och fördjupad dövstumläraryt utbildning. För detta ändamål föreslår utredningen, att den nuvarande studiegången med ett seminarieår och ett provår ersättes med en tvåårig seminarieutbildning samt att seminarieundervisningen förbättras. Dövstumlärarytseminariet föreslås definitivt bli förlagt till dövstumskolan i Stockholm. Jag finner mig i huvudsak kunna biträda vad utredningen sålunda föreslagit. Vid seminariet bör också, liksom nu, anordnas ettårig utbildning av vårdanstalts- och förskolelärarinnor. Denna undervisning bör såsom avsetts i görligaste mån samordnas med den tvååriga utbildningen.

I ärendet har föreslagits högre lönegradsplacering för rektor och lärare vid Manillaskolan. Jag är icke för närvarande beredd att taga ställning till frågan, huruvida rektor bör erhålla ersättning för seminariearbetet i form av högre lönegradsplacering eller på annat sätt, och icke heller till spörsmålet om nämnda lärares löneställning. Preliminärt räknar jag i det följande med viss ändring av rektors arvoden.

För nästa budgetår beräknar jag arvoden åt föreståndare och lärare vid dövstumlärarytseminariet på sätt framgår av följande sammanställning:

	Nu anvisat	Förslag
Föreståndaren	1 604 ¹	2 500
Föreläsningar och övningar, hållna av föreståndaren eller lärare, <i>förslagsvis</i>	2 800 ²	7 800 ²
Särskilda föreläsningar av experter	300	1 960 ³
Handledare vid vissa elevers hospitering i förskola . .	300	300
	<hr/>	<hr/>
Summa	5 004	12 560

¹ 900 + 204 + 500 kronor. — ² 25 kronor per föreläsning och 15 kronor per övning. I föreståndararvodet inbegripes ersättning för två föreläsningar per vecka. — ³ 35 kronor per föreläsning.

Utredningen har även föreslagit, att för teknisk utrustning åt seminariet skulle anvisas ett engångsanslag av 10 000 kronor samt att medelsanvisningen till seminariets bibliotek skulle ökas. Jag biträder detta förslag; frågan om medelsanvisningen för nästa budgetår behandlar jag i det följande. I detta sammanhang vill jag framhålla, att jag förutsätter, att statsverket icke åsamkas kostnader för de studiebesök vid andra skolor m. m., som utredningen ansett önskvärda.

Dövstumutredningen har vidare föreslagit, att jämväl annan personal vid dövstumskolorna än ämneslärare skulle få dövstumpedagogisk utbildning. Denna skulle bestå av dels elementär undervisning vid vederbörande skola under rektors eller ämneslärares ledning, dels utbildning vid en cen-

tral kurs. Ehuru jag inser behovet och värdet av en dylik utbildning, anser jag mig icke kunna förorda, att statsverket åsamkas särskilda kostnader härför. Det torde vara möjligt att vid varje skola anordna en enklare utbildning av ifrågavarande slag utan särskild kostnad.

7. Hemställan.

Under åberopande av vad jag härförut anfört rörande vissa frågor beträffande dövstumundervisningens organisation hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna av mig under avsnittet II. förordade ändrade grunder för dövstumundervisningens organisation.

III. Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till Läroanstalter för blinda:

Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1950/51	645 000	628 012
1951/52 (statsliggaren s. 663)	651 000	
1952/53 (förslag)	797 000	

Skolöverstyrelsen föreslår, att anslaget för nästa budgetår höjes med 172 000 kronor enligt följande sammanställning:

1. Återbesättande av en vakantsatt lärartjänst i kunskapsämne (Ca 23) för införande av åttonde teoretiskt skolår vid institutet och förskolan å Tomtebodå	12 840
2. Uppflyttning av husmodern vid institutet från Ca 11 till Ca 15	348
3. Inrättande av en tjänst som biträdande husmoder i Ce 13 vid institutet	8 088
4. Inrättande av 4 nya vårdarinetjänster i Ce 7 vid institutet ..	23 808
5. Uppflyttning av 17 ekonomibiträdestjänster vid institutet, nämligen 1 från Ce 3 till Ce 6 och 16 från Ce 2 eller 3 till Ce 4	4 368
6. Ökning av anslagsposten till rörligt tillägg, avseende nuvarande personal	115 000
7. Höjning av arvodena åt läkare (nu 4 500 kr.)	1 800
8. Höjning av arvodet åt skolsköterska vid hantverksskolan i Kristinehamn (nu 500)	600
9. Höjning av arvodena åt tandläkare (nu 6 100)	4 200

Summa ökning i runt tal 172 000

I ärendet har *statskontoret* avgivit utlåtande.

Av handlingarna inhämtas bland annat följande:

3. **Biträdande husmoder.** *Överstyrelsen* anför, att husmoderns arbete är av största betydelse för trevnaden vid internatskolorna. Beträffande dövstumskolorna ha vid flera tillfällen framförts klagomål över internatens påfallande brister i fråga om elevernas personliga omvårdnad. Utan tvivel beror detta till en del på husmödrarnas alltför stora arbetsbörda. *Överstyrelsen* föreslår därför, att biträdande husmodrar anställas vid Tomteboda och de större dövstumskolinternaten i likhet med vad som redan är fallet vid vårdanstalten i Lund för blinda. *Statskontoret* avstyrker *överstyrelsens* framställning.

4. **Vårdarinnor.** För budgetåret 1951/52 begärde *överstyrelsen* 5 nya vårdarinetjänster vid Tomteboda-institutet. *Överstyrelsen* anförde därvid, att vid institutet vore anställda 9 vårdarinnor. Antalet barn utgjorde 44 i förskolan och 82 i institutet. Antalet vårdarinnor vore otillräckligt, varför städpersonalen vissa tider måste anlitas. *Vårdarinnornas* tid vore strängt upptagen med rutinmässigt arbete och de hade föga tid för fostrande uppgifter. Vid dövstumskolorna hade vårdarinnepersonalen utökats. Blinda barn fordrade personlig omvårdnad i ännu högre grad än dövstumma. *Överstyrelsen* framhåller nu, att av nämnda för blindinstitutet begärda vårdarinetjänster endast en beviljats. *Statskontoret* avstyrker nu ifrågakvarande framställning.

7. **Läkare.** *Överstyrelsen* finner det med hänsyn till de allmänna löneförhöjningarna skäligt, att läkararvodena uppräknas. Det har visat sig allt svårare att erhålla skolläkare. Arbetet inom skolhälsovården har också ökat betydligt sedan år 1944.

9. **Tandläkare.** *Överstyrelsen* anför i huvudsak följande: Efter framställning från Sveriges Tandläkarförbund ha överläggningar ägt rum mellan *överstyrelsen* och förbundet beträffande timarvodena för tandläkarna inom blind- och dövstumskolorna, varvid tandläkarförbundet ställde krav på höjda arvoden och högre ersättning för driftskostnader. Det har visat sig allt svårare att erhålla tandläkare för nuvarande belopp. Arvodena utgå med kronor 11: 00—12: 90 per timme alltför dyrort, vartill kommer 4 kronor per timme i ersättning för tandsköterska, slitage, material och lokalhyra. Tandläkarförbundet yrkar på timarvoden med 18 kronor i lägsta ortsgruppen med ökning av en krona per ortsgrupp, så att i ortsgrupp 5 skulle utgå timarvode med 22 kronor, samt ersättning för driftskostnader med 7: 50 kronor per timme. Lägre arvoden och ersättning ansågo sig tandläkarna icke kunna acceptera. *Överstyrelsen* befarar, att därest förbundets krav icke tillmötesgås, det skall ställa sig mycket svårt att tillgodose tandvården inom abnormskolorna. Motiveringen från tandläkarförbundets sida är de allmänna lönestegringarna och ökade levnadskostnader.

Departementschefen. Under åberopande av riksdagens i skrivelsen 1951: 378 anmälda beslut i anledning av propositionerna 1951: 214 och 227 angående ändrad lönegradsplacering för viss vård- och ekonomipersonal m. m. samt vissa uppsyningsmän m. fl. föreslår jag, att tjänsten som över-sköterska i Ca 12 och husmoderstjänsten i Ca 11 vid Tomtebodainstitutet uppflyttas till Ca 14 respektive Ca 17. I personalförteckningen böra vederbörliga ändringar beträffande nämnda tjänster vidtagas.

Arvodena åt kamrerare-sekreterare och första lärarinna vid Tomteboda

torde böra uppräknas med 300 respektive 80 kronor. Delposten till arvoden åt läkare bör på grund av prisläget förändring och arbetsuppgifternas ökning uppräknas med 900 kronor. Arvodet åt skolsköterskan i Kristinehamn bör i anslutning till nämnda lönereglering för vårdpersonal höjas med 100 kronor, med vilket belopp vederbörande delpost alltså bör ökas. Efter överläggningar med tandläkarförbundet har skolöverstyrelsen föreslagit höjning av arvoden och driftkostnadsersättningar åt tandläkare vid blindskolorna m. fl. läroanstalter. Beredningen av denna fråga har ännu icke avslutats. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles bestämma arvoden och ersättningarnas storlek. Jag beräknar nu ingen höjning av delposten till tandläkararvoden vid blindanstalterna. Om det nuvarande beloppet icke skulle förslå, torde Kungl. Maj:t få medgiva erforderligt överskridande av arvodesposten. Motsvarande överskridande torde få medgivas jämväl i fråga om andra maximerade arvodesposter, som beröras av ifrågavarande reglering av tandläkararvoden.

För att eleverna vid institutet skola kunna beredas en bättre personlig omvårdnad i fostrande syfte torde ytterligare en vårdarinetjänst i Ce 7 böra inrättas vid institutet. Med stöd av riksdagens förutnämnda beslut ha ekonomibiträdestjänsterna i Ce 2 och 3 vid blindanstalterna uppflyttats i högre lönegrader. Med anledning härav bör under icke-ordinarieposten beräknas en ökning med 18 800 kronor.

Anslagsposten till rörligt tillägg bör uppräknas med 123 800 kronor, huvudsakligen på grund av rörliga tilläggets höjning från 12 till 32 (33) procent.

Överstyrelsens framställningar beträffande införande av ett åttonde teoretiskt skolår och inrättande av en tjänst som biträdande husmoder vid institutet kan jag icke nu tillstyrka.

Vid bifall till vad jag föreslagit torde här ifrågavarande anslag böra höjas med 146 000 kronor till 797 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för läroanstalterna för blinda, vilka föranledas av vad jag i det föregående förordat,

b) godkänna följande avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	360 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda	
av Kungl. Maj:t	17 000

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	230 000
4. Rörligt tillägg, förslagsvis	190 000
	Summa kronor 797 000

c) till *Läroanstalter för blinda*: *Avlöningar* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 797 000 kronor.

2. Förslagsanslaget till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1950/51	415 000	414 626
1951/52 (statsliggaren s. 666)	415 000	
1952/53 (förslag)	509 000	

Skolöverstyrelsen föreslår, att anslaget för nästa budgetår höjes med 80 300 kronor enligt följande sammanställning:

a) Uppflyttning av en husmoderstjänst från Ca 12 till Ca 15 och av en biträdande husmoderstjänst från Ce 7 till Ce 13	2 280
b) Uppflyttning av två ekonomibiträdestjänster (en tvätt- och en köksbiträdestjänst) från Ce 3 till Ce 6	1 440
c) Höjning av anslagsposten till rörligt tillägg, avseende nuvarande personal	73 149
d) Höjning av arvodena åt läkare och vikarie för denne samt läkare (nu respektive 4 000, 400 och 2 500 kr.)	3 360
	Summa ökning i runt tal 80 300

I ärendet har *statskontoret* avgivit utlåtande.

Departementschefen. Under hänvisning till riksdagens i skrivelsen 1951: 378 anmälda beslut i anledning av propositionerna 1951: 214 och 227 angående ändrad lönegradsplacering för viss vård- och ekonomipersonal m. m. samt vissa uppsyningsmän m. fl. föreslår jag, att tjänsterna som husmoder i Ca 12, som översköterska i Ca 12 och som sjuksköterska i Ca 10 vid vårdanstalten uppflyttas till respektive Ca 16, Ca 14 och Ca 12. Om nuvarande innehavare av husmoderstjänsten på grund av lägre kompetens icke placeras i den nya lönegraden, bör hon föras på övergångsstat. I anslutning härtill bör ordinarieposten höjas med 2 000 kronor, varjämte erforderliga ändringar böra vidtagas i personalförteckningen. Med stöd av nämnda riksdagsbeslut ha även tjänsterna som biträdande husmoder och som ekonomibiträden i Ce 3 och 2 vid anstalten uppflyttats till högre lönegrader. På grund härav bör icke-ordinarieposten ökas med 11 000 kronor. Anslagsposten till rörligt tillägg bör vidare, huvudsakligen till följd av rörliga tilläggets höjning från 12 till 32 (33) procent, uppräknas med 79 500 kronor.

Arvodet åt biträde på rektorsexpeditionen, nu 3 000 kronor, bör på grund av prisnivåns förändring ökas med 600 kronor. Även arvoden å läkare vid anstalten böra uppräknas; jag föreslår höjning av arvodet till läkaren med 800 kronor och av arvodet till läkarvikarie med 100 kronor. Under åberopande av vad jag anfört beträffande arvoden åt tandläkare vid blindanstalterna beräknar jag nu ingen ökning av delposten till tandläkararvoden vid vårdanstalten.

Vid bifall till vad jag föreslagit bör anslaget således ökas med 94 000 kronor till 509 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, vilka föranledas av vad jag i det föregående anfört,

b) godkänna följande avlöningsstat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	120 300
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	11 400
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal ..	256 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	121 300
Summa kronor	509 000

c) till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte*: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 509 000 kronor.

3. Förslagsanslaget till Dövstumskolorna: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1950/51	2 230 000	2 307 806
1951/52 (statsliggaren s. 669)	2 248 000	
1952/53 (förslag)	2 754 000	

Skolöverstyrelsen föreslår i sina anslagsäskanden för nästa budgetår, att anslaget höjes med 600 000 kronor. I ärendet har *statskontoret* avgivit utlåtande. Av handlingarna inhämtas bland annat följande.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän.

Under denna post beräknar *överstyrelsen* följande ändringar:

- a) uppflyttning av rektor vid Manillaskolan från Cb 7 till Cb 9 (samtidigt indragning av två arvoden å tillhopa 1 104 kr.) och uppflyttning av 14 lärare i kunskapsämne vid samma skola från Ca 23 till Ca 24,
- b) ordinariesättning av en extra ordinarie lärartjänst i gymnastik med lek och idrott vid Växjöskolan,
- c) indragning av en slöjdläraryrkes tjänst i Ca 12 på övergångsstat men samtidigt inrättande av en sådan tjänst i Ca 15 vid Härnösandsskolan,
- d) uppflyttning av sex husmoderstjänster från Ca 11 till Ca 15.

Beträffande framställningen under c) anför *överstyrelsen* bland annat:

Slöjdläraryrket på övergångsstat har på grund av lägre kompetens uppflyttats i Ca 12. Då hon nu skall avgå, erfordras en tjänst för kompetent läraryrket. Det har ifrågasatts att till skolan förflytta en slöjdläraryrket vid Mogårdsanstalten, vars tjänst i så fall skulle ändras till arbetsledartjänst. *Överstyrelsen* vill dock ej föreslå en sådan förflyttning.

Statskontoret förordar nämnda förflyttning av en slöjdläraryrket från vårdanstalten till Härnösandsskolan. Ämbetsverket avstyrker *överstyrelsen*'s under a), b) och d) upptagna förslag.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda
av Kungl. Maj:t.

Överstyrelsen föreslår beträffande denna post följande ändringar:

- a) höjning av arvodena åt läkare (nu 14 900 kr.) med tillhopa 5 960 kr. samt anvisande av 500 kr. till reseersättning åt läkaren vid Mogårdsanstalten,
- b) höjning av arvodena åt sjuksköterskor (nu 1 590 kr.) med tillhopa 740 kr.,
- c) höjning av arvodena åt tandläkare (nu 20 840 kr.) enligt samma grunder som de för blindanstalterna föreslagna, innebärande en sammanlagd höjning med 13 770 kr.,
- d) höjning av arvodet för skriv- och bokföringshjälp vid Manillaskolan från 4 000 till 6 000 kr.,
- e) höjning av fyra arvoden för undervisning i trädgårdsskötsel med tillhopa 200 kr. (höjning av varje arvode från 250 till 300 kr.),
- f) höjning av arvodet för praktiska övningar i maskinskrivning vid Växjöskolan från 400 till 1 300 kr. (avser kurser för 20 elever vid maskinskrivningsinstitut),
- g) anvisande av 300 kr. för praktiska övningar i maskinräkning vid Växjöskolan,
- h) indragning av arvodena åt seminarie- och provårsföreståndare (respektive 900 och 204 kr.) vid uppflyttning av Manillaskolans rektor till högre lönegrad, höjning av arvodesbeloppet för seminariets lärare från 1 800 till 8 200 kr. samt höjning av arvodesbeloppet för särskild undervisning vid seminariet från 300 till 1 300 kr.,
- i) anvisande av 2 500 kr. till arvoden vid förskolan i Boden.

Till stöd för det under a) redovisade yrkandet om särskild reseersättning åt läkaren vid Mogårdsanstalten anför överstyrelsen, att läkaren, emedan anstaltens verksamhet pågår hela året, har att avlägga cirka 50 ordinarie besök på skolan samt att läkaren vid varje besök får resa 25 km.

Statskontoret tillstyrker yrkandet under f) men avstyrker förslagen under d) och e).

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Överstyrelsen räknar med följande ändringar beträffande denna anslagspost:

- a) uppflyttning av en lärare i kunskapsämne vid Manillaskolan från Ce 22 till Ce 23,
- b) inrättande av fem tjänster som biträdande husmoder i Ce 13,
- c) uppflyttning av en husmoderstjänst från Ce 11 till Ce 13,
- d) uppflyttning av en tjänst som värmeledningsskötare vid skolan i Lund från Ce 10 till Ce 11,
- e) omändring av två ekonomibiträdestjänster i Ce 9 till en trädgårdsmästartjänst i Ce 14 (Härnösandsskolan) och en trädgårdsförmanstjänst i Ce 11 (Lundaskolan),
- f) inrättande av ytterligare fem vårdarinnestjänster i Ce 7 för ernående av bättre personlig omvårdnad av eleverna,
- g) uppflyttning av två ekonomibiträden (ett köks- och ett tvättribräde) vid Mogårdsanstalten från Ce 3 till Ce 6,
- h) indragning av en ekonomibiträdestjänst i Ce 2 vid skolan i Lund,
- i) ökning av antalet timlärartimmar i hushållsgöromål med 2 ½ veckotimmar och i kindergartnerarbete med 5 veckotimmar vid Örebro skolan,
- j) anställande av viss personal vid förskolan i Boden.

Till stöd för framställningen under e) anför överstyrelsen, att skolorna i Lund och Härnösand ha stora trädgårdsområden och en betydande försäljning av trädgårdsprodukter; vid Härnösandsskolan är den nyanlagda trädgården ej helt satt i stånd men man räknar med avsevärda inkomster i framtiden. Trädgårdsbiträdet vid sistnämnda skola har genomgått tvåårig trädgårdsmästarutbildning.

Statskontoret framhåller, att yrkandet under d) bör prövas vid pågående utredning angående löneställningen för vissa befattningshavare, vilka icke äro heltidssysselsatta med eldnings- och reparationsgöromål. Ämbetsverket avstyrker förslagen under a)—c), e)—g) och i).

Rörligt tillägg.

Överstyrelsen beräknar en höjning av denna anslagspost med 393 750 kronor i fråga om nuvarande personal.

Departementschefen. I det föregående har jag under åberopande av riksdagens skrivelse 1951:378 föreslagit uppflyttning av vissa ordinarie tjänster vid blindanstalterna till högre lönegrader. Under hänvisning till samma skrivelse föreslår jag nu, att vid dövstumskolorna de ordinarie tjän-

sterna som översköterska i Ca 12 och som husmoder i Ca 11 uppflyttas till Ca 14 respektive Ca 17. Husmoder, som på grund av lägre kompetens icke uppflyttas i sistnämnda lönegrad, bör uppföras på övergångsstat i Ca 13. Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit torde vederbörliga ändringar böra vidtagas i personalförteckningen.

På grund av prisnivåns förskjutning föreslår jag uppräknig av delposten till läkararvoden med 3 000 kronor. I anslutning till nyssnämnda riksdagsbeslut böra arvodena åt sjuksköterskor höjas med sammanlagt 330 kronor, varför vederbörande delpost bör ökas med detta belopp. Under åberopande av vad jag anfört rörande arvoden åt tandläkare vid blindanstalterna föreslår jag, att delposten till tandläkararvoden vid dövstumskolorna nu upptages med oförändrat belopp. Arvodena till skriv- och bokföringshjälp m. m. böra uppräknas med tillhoppa 3 100 kronor, varav 1 000 kronor avseende Manillaskolan. Jag tillstyrker skolöverstyrelsens förslag beträffande höjning av arvodena för undervisning i trädgårdsskötsel med tillhoppa 200 kronor. Likaså biträder jag överstyrelsens framställning beträffande praktiska övningar i maskinskrivning och maskinräkning vid Växjöskolan, innebärande en kostnadsökning med 1 200 kronor. Arvodet för hållande av andaktsstunder m. m. vid vårdanstalten torde böra uppräknas med 30 kronor. Under hänvisning till vad jag under avsnittet II. föreslagit beräknar jag dels för arvoden åt bibliotekarier 1 500 kronor, dels för lärarutbildningen, för vilken nu under arvodesposten anvisats tillhoppa 3 204 kronor (visst belopp utgår även ur icke-ordinarieposten), en ökning under arvodesposten av 9 356 kronor. Då verksamheten vid förskolan i Boden icke torde kunna påbörjas under nästa budgetår, synes det icke erforderligt att nu taga ställning till frågorna om avlöningar och omkostnader vid denna skola. Under arvodesposten beräknar jag slutligen en automatisk ökning med 284 kronor.

Med stöd av förutnämnda riksdagsskrivelse 1951: 378 har en extra ordinarie husmoderstjänst samt ekonomibiträdestjänsterna i Ce 2 och Ce 3 vid dövstumskolorna uppflyttats till högre lönegrader, varför icke-ordinarieposten bör uppräknas med 25 000 kronor. Överstyrelsens framställning om ändring av en ekonomibiträdestjänst i Ce 9 vid Lundaskolan till trädgårdsförmanstjänst i Ce 11 och av en ekonomibiträdestjänst i Ce 9 vid Härnösandsskolan till trädgårdsmästartjänst i Ce 14 kan jag nu endast tillstyrka i så måtto, att båda nämnda ekonomibiträdestjänster ändras till trädgårdsförmanstjänster i Ce 11. För Örebroskolan, där viss gruppindelning av lärjungarna tillämpas, torde böra beräknas ytterligare timplärartimmar i hushållsgöromål och kindergartnerarbete på sätt överstyrelsen föreslagit. Under åberopande av vad jag föreslagit under II. beräknar jag vidare medel för två biträdande lärare i Ce 16. Om en ordinarie slöjdlärlarinna på övergångsstat vid Härnösandsskolan avgår, torde hon under nästa läsår böra ersättas med en icke-ordinarie slöjdlärlarinna; jag beräknar ej någon medelsanvis-

ning härför under icke-ordinarieposten men förutsätter, att Kungl. Maj:t skall äga om så erfordras ställa medel till förfogande för ändamålet. I enlighet med vad överstyrelsen upplyst kan en ekonomibiträdestjänst indragas vid skolan i Lund.

Anslagsposten till rörligt tillägg bör höjas med 437 000 kronor, vilket belopp till största delen avser rörliga tilläggets höjning från 12 till 32 (33) procent.

I vidare mån än sålunda skett kan jag icke tillstyrka överstyrelsens anslagsäskanden. Vid bifall till vad jag föreslagit bör dövstumskolornas avlöningsanslag ökas med 506 000 kronor till 2 754 000 kronor. Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1952/53, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för dövstumskolorna, som föranledas av vad jag i det föregående anför,

b) godkänna följande avlöningsstat för dövstumskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	1 095 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	77 000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	920 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	662 000

Summa kronor 2 754 000

c) till *Dövstumskolorna*: *Avlöningar* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 2 754 000 kronor.

4. Förslagsanslaget till Dövstumskolorna: Omkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1950/51	968 000	965 286
1951/52 (statsliggaren s. 672)	1 059 000	
1952/53 (förslag)	1 234 000	

Skolöverstyrelsen föreslår, att anslaget för nästa budgetår höjes med 331 000 kronor. Inledningsvis anför överstyrelsen, att ökningen av medelsbehovet är en följd av den allmänna prisstegringen. I allmänhet har överstyrelsen räknat med en höjning med 20 procent. I fråga om delposterna till tandvård, beklädnad och kosthåll föreslår överstyrelsen betydande höjningar enligt samma principer som överstyrelsen tillämpat beträffande

blindanstalterna. Å andra sidan kan en minskning av anslagsbehovet till omkostnader emotses, om föreslagen avkortning av arbetsåret vid fortsättningsskolorna genomföres.

De av överstyrelsen föreslagna ändringarna beträffande olika anslagsposter framgå av följande sammanställning, som även upptager av *statskontoret* föreslagna belopp:

	Nu anvisat belopp	För budgetåret 1952/53 föreslagen ökning eller minskning	
		skolöverstyrelsen	statskontoret
<i>Utgifter:</i>			
1. Sjukvård m. m. åt personal, <i>förslagsvis</i>	7 000	+ 1 150	+ 1 150
2. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	7 000		
3. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	185 000	+ 24 900	+ 24 900
4. Övriga expenser	18 200	+ 2 300	+ 2 300
5. Undervisnings- och arbetsmateriel, <i>förslagsvis</i> ..	63 500	+ 2 600	+ 2 600
6. Inventarier och maskiner, <i>förslagsvis</i>	31 000		
7. Tvätt och renhållning, <i>förslagsvis</i>	23 900	+ 3 200	+ 3 200
8. Sjukvård åt elever och skyddslingar, <i>förslagsvis</i>	18 000	+ 4 400	
9. Tandvård åt elever och skyddslingar, <i>förslagsvis</i>	7 750	+ 6 850	+ 1 950
10. Bad åt elever och skyddslingar, <i>förslagsvis</i>	5 100		
11. Kosthåll, <i>förslagsvis</i>	405 000	+ 58 500	+ 58 500
12. Utackordering av elever, <i>förslagsvis</i>	259 800	+ 78 200	+ 55 000
13. Beklädnad för elever och skyddslingar, <i>förslagsvis</i>	144 800	+ 69 200	+ 30 000
14. Flitpenningar åt fortsättningsskolelever och skyddslingar, <i>förslagsvis</i>	26 400		
15. Parkers underhåll	2 500		
16. Bibliotek	1 250	+ 950	—
17. Livränta åt förra ägarinnan av Broby gård	2 000		
18. Omkostnader för förskolan i Boden	—	+ 25 000	
19. Engångsbelopp till inventarier för förskolan	—	+ 60 000	
Summa	1 208 200	+ 337 250	
<i>Inkomster:</i>			
a. Ersättning för värme och lyse i tjänstebostäder ..	13 500		
b. Ersättning för tvätt åt personal	2 700		
c. Ersättning för kost åt personal	64 900	+ 6 600	+ 10 100
d. Från fortsättningsskolan i Vänersborg försålda arbeten	45 000		
e. Från fortsättningsskolan i Växjö försålda arbeten	5 000		
f. Nettoinkomst från lantbruket och trädgården vid dövstumskolan å Broby gård	3 500		
g. Från dövstumskolan i Härnösand försålda produkter	600		
h. Från dövstumskolan i Lund försålda produkter ..	2 000		
i. Från vårdanstalten å Mogård försålda produkter	12 000		
Summa	149 200	+ 6 600	
Nettoutgift	1 059 000	+ 330 650	

Överstyrelsen har till stöd för begärda höjningar av härefter angivna utgiftsposter anfört bland annat följande:

4. Av den föreslagna höjningen belöper på Manillaskolan ett belopp av 900 kronor, avseende även seminariets behov.

5. För Brobyskolan föreslår överstyrelsen en ökning med 1 000 kronor, avseende folkhögskolan, som trätt i verksamhet år 1951.

11. I sina anslagsäskanden beträffande blindanstalternas omkostnadsanslag har överstyrelsen redogjort för de åtgärder, som vidtagits för åstadkommande av förbättrad koststandard vid internatskolorna, och föreslagit en medelsanvisning för nästa budgetår, beräknad efter en dagkostnad av kr. 1: 70 för barn i åldern 7—15 år och kr. 2: 25 för vuxna elever (jfr åttonde huvudtiteln s. 362). Dessa beräkningsgrunder ha alltså tillämpats i fråga om dövstumskolornas anslag till kosthåll (i det för Brobyskolan beräknade beloppet har inräknats medel även till elever vid kurs för vissa fortsättningskolplikliga och vid folkhögskolekursen). Om arbetsåret vid fortsättningskolorna avkortas, kan en minskning av medelsbehovet med 15 000 kronor beräknas. Med utgiftsposten 11. korresponderar inkomstposten c.

12. För varje utackorderad elev vid skolorna i Lund och Örebro betalas nu 150 kronor per månad. Styrelserna räkna med att höja avgiften till 175 kronor för att kunna erhålla fosterhem av tillfredsställande standard. Denna höjning utgör ungefär 20 procent av nuvarande månadsavgift och tillstyrkes av överstyrelsen. För Växjöskolan upptages även 200 kronor till inackordering av hemlösa elever under jullovet. Medel härför ha icke tidigare begärts, men överstyrelsen anser ändamålet behjärtansvärt.

13. Innevarande budgetårs anslag till beklädnad utgör, fördelat per elev, cirka 170 kronor. Överstyrelsen föreslår nu liksom för blindskolorna, att anslagsmedlen beräknas efter i regel 250 kronor per elev (dock högre belopp för Brobyskolan på grund av den större förslitningen i utomhusarbetet och för vårdanstalten till följd av skyddslingarnas vistelse där hela året). Överstyrelsen understryker, att internateleverna böra erhålla en klädustrustning, som ungefärligen motsvarar standarden inom ett gott enskilt hem.

Departementschefen. I likhet med statskontoret tillstyrker jag av överstyrelsen föreslagna höjningar av de i sammanställningen upptagna utgiftsposterna 1, 3—5, 7 och 11. Vad särskilt angår sistnämnda post (kosthåll), erinrar jag om att motsvarande höjningar i statsverkspropositionen föreslagits i fråga om blindanstalternas omkostnadsanslag. Mot den av överstyrelsen beräknade ökningen av posten 8 synes icke heller vara något att erinra. I anslutning till vad jag i det föregående anfört beträffande tandläkarersättningarna vid blindanstalterna räknar jag preliminärt med en ökning av utgiftsposten 9 (tandvård) med 1 550 kronor. Posterna 12 (utackordering) och 13 (beklädnad) böra höjas med de av statskontoret förordade beloppen. Jag tillstyrker höjning av posten 16 (bibliotek) med det av överstyrelsen föreslagna beloppet. För Bodenskolan beräknar jag nu ingen medelsanvisning. Inkomstposten för kostersättning torde böra på sätt statskontoret föreslagit ökas med 10 100 kronor.

Vid bifall till vad jag föreslagit bör omkostnadsanslaget höjas med 174 450 kronor eller för anslagets avrundning med 175 000 kronor till 1 234 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela bestämmelser om anslagets fördelning på de olika skolorna. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Dövstumskolorna: Omkostnader* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 1 234 000 kronor.

5. Reservationsanslaget till Dövstumskolorna: Engångsanskaffning av utrustning m. m.

I dövstumskolornas omkostnadsstat är uppförd en delpost till inventarier och maskiner. För budgetåren 1949/52 har denna delpost avsetts endast för inventariers underhåll, medan för engångsanskaffning av utrustning m. m. vid dövstumskolorna anvisats ett särskilt reservationsanslag. Detta anslag utgjorde för budgetåret 1949/50 1 85 000 kronor, vilket belopp disponerades för utförande av inredningsarbeten, nyanskaffning av inventarier till skollokalerna, anskaffande av köksutrustning m. m. I anslutning till förslag av 1945 års dövstumutredning begärde skolöverstyrelsen för budgetåret 1950/51 samma anslagsbelopp, avsett för anskaffande av apparater för prövning och träning av hörselrester, hörapparater, läro- och läseböcker, filmapparater m. m. samt lek- och idrottsmateriel enligt en av överstyrelsen år 1949 uppgjord plan. Anslaget blev dock minskat till 1 00 000 kronor. Även för innevarande budgetår föreslog överstyrelsen ett anslag av 185 000 kronor, varav dock ett belopp av 20 000 kronor avsåg upprustning av elevhemmet vid upptagningskolan i Vänersborg. Anslaget minskades emellertid ytterligare eller till 90 000 kronor.

För nästa budgetår anhåller *skolöverstyrelsen* om höjning av anslaget till 146 000 kronor. Överstyrelsen anför, att fortsatt medelsanvisning erfordras för att den av överstyrelsen år 1949 i anslutning till dövstumutredningens förslag uppgjorda planen för dövstumskolornas utrustning med modern hörselapparat m. m. skall kunna fullföljas. Det nu begärda anslaget avses skola disponeras sålunda:

a) Apparater för prövning och träning av elevernas hörselrester m. fl. apparater	95 000
b) Individuella hörapparater till avgående elever	16 000
c) Läro- och läseböcker, barnböcker, referensböcker	16 500
d) Filmapparater m. m.	15 000
e) Viss inredning och utrustning av skolköket vid skolan i Härnösand	3 000
	<hr/>
	Summa kronor 145 500
	eller i runt tal kronor 146 000

Av den närmare motiveringen till överstyrelsens framställning inhämtas bland annat följande:

a) Av anslagen för budgetåren 1950/52 beräknar överstyrelsen sammanlagt cirka 110 000 kronor till anskaffande av ton- och talaudiometrar samt förstärkaranläggningar för individuell hörselträning m. m. Detta innebär, att samtliga barndomsskolor förses med audiometrar samt att cirka 10 förstärkningsanordningar för klassundervisning göras. Behovet av dessa viktiga hjälpmedel är ännu ej fyllt, varför 90 000 kronor beräknas för anskaffning av ytterligare 20 förstärkningsanordningar för klassundervisning. Därmed skulle dövstumskolornas upprustning med dylik nödvändig apparatur kunna vara slutförd under budgetåret 1952/53.

Härutöver erfordras emellertid enligt uppgifter av föreståndaren för dövstumläraryrkesseminariet för undervisningen där viss annan teknisk utrustning, däribland apparater för optisk kontroll av tonstyrka och tonhöjd hos talet, apparatur för enklare experimentalfonetiska arbeten samt demonstrationsmateriel för undervisningen i akustik. Dövstumutredningen har för ändamålet föreslagit ett engångsbelopp av 10 000 kronor. Överstyrelsen utgår från att medelsanvisningen fördelas på två år och att alltså för nästa budgetår anvisas 5 000 kronor.

b) Ur samhällsekonomisk synpunkt såväl som av humanitära skäl är det viktigt, att de döva unga människor, som efter avslutad skolgång gå ut i näringslivet, beredas möjligheter att på ett naturligt sätt kommunicera med de hörande. Erfarenheterna av de av Hörselfrämjandets anslag försöksvis anskaffade hörapparaterna ha visat, att särskilt eleverna vid specialskolan i Örebro men även åtskilliga elever vid fortsättningsskolorna ha stor nytta av dessa apparater. Det begärda beloppet av 16 000 kronor är beräknat för 40 apparater à 400 kronor.

c) och d). För upprustning av läro- och läseboksbeståndet samt för fortsatt anskaffning av filmapparater och filmarkiv enligt dövstumutredningens plan anser överstyrelsen, att samma grundbelopp som för innevarande budgetår äro nödvändiga. Ytterligare 1 000 kronor torde dock böra anvisas för att ge de fem barndomsskolorna möjlighet att anskaffa bilderböcker och dylikt till småskolans elever. I och med folkhögskolekursens förläggning till Broby ställas ökade krav på denna skolas bibliotek, särskilt i fråga om referens- och uppslagsböcker. En begynnelseanskaffning av referensbibliotek för 500 kronor anser överstyrelsen nödvändig för att folkhögskolans arbete skall kunna bedrivas.

e) Inredningen i skolköket vid skolan i Härnösand är i viss mån otillfredsställande, vilket konstaterats vid inspektionsbesök av överstyrelsens konsulent för husligt arbete. Byggnadsstyrelsen har gjort utredning om kostnaderna för ändringar i skolköket enligt av konsulenten uppgjord plan. Byggnadsstyrelsen har meddelat, att den icke förfogar över medel till ifrågavarande ändringsarbeten.

Departementschefen. De anslag, som hittills anvisats för engångsanskaffning av utrustning m. m. för dövstumskolorna, ha icke motsvarat det av skolöverstyrelsen i anslutning till dövstumutredningens förslag beräknade medelsbehovet. På grund av prisstegringarna har anskaffningen icke heller kunnat få den omfattning, som vid medelsanvisningen beräknats.

För förbättring av dövstumundervisningen synes fortsatt medelsanvisning till utrustning m. m. erforderlig. Jag vill erinra om att fjolårets riksdag (jfr statsutskottets utlåtande nr 8, s. 125) framhöll önskvärdheten av att den av skolöverstyrelsen uppgjorda planen för dövstumskolornas upprustning framdeles kunde komma att i full utsträckning genomföras. För nästa budgetår föreslår jag ett anslag av 124 000 kronor, innebärande en ökning med 34 000 kronor. Den minskning i jämförelse med överstyrelsens äskande, som jag sålunda föreslagit, har jag närmast avsett skola gälla de för böcker och filmapparater m. m. beräknade medlen. Det föreslagna anslagsbeloppet torde dock liksom innevarande budgetårs anslag av skolöverstyrelsen få disponeras för därmed avsedda ändamål i huvudsak på sätt överstyrelsen prövar lämpligt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Dövstumskolorna: Engångsanskaffning av utrustning m. m.* för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 124 000 kronor.

6. Förslagsanslaget till Bidrag till förskolor och skolhem för dövstumma barn.

	Anslag	Nettoutgift
1950/51	60 600	47 794
1951/52 (statsliggaren s. 675)	60 600	
1952/53 (förslag)	150 000	

Nuvarande förhållanden.

Beträffande ifrågavarande bidrag må nämnas följande:

Enligt gällande bestämmelser utgår ifrågavarande statsbidrag årligen med 800 kronor för varje barn i förskola och därjämte med 800 kronor för varje barn, som tillika är intaget i skolhem eller genom skolans försorg och på dess bekostnad åtnjuter vård och underhåll; dock utgår bidrag för varje anstalt för högst det antal barn, som Kungl. Maj:t bestämmer. Såsom statsbidragsvillkor gäller bland annat, att undervisningen är avgiftsfri och att anstalten i den utsträckning så kan ske mottager barn från andra kommuner än den kommun, inom vilken anstalten är belägen, samt att sistnämnda kommun lämnar bidrag till anstalten med skäligt belopp.

Bidrag utgå nu till förskolan för dövstumma och skolhemmet för dövstumma småbarn i Göteborg, till skolan och hemmet för döva småbarn i Stockholm, till förskolan för dövstumma barn i Borås samt till förskolan och skolhemmet för dövstumma barn å Degernäs herrgård i Degerfors köping (Örebro län).

Förskolan i Göteborg tillhör Sällskapet för bildande av småbarnsskolor i Göteborg, medan skolhemmet där äges av Stiftelsen Skolhemmet för dövstumma småbarn. För budgetåret 1950/51 har statsbidrag medgivits för högst 7 barn, som undervisats i förskolan, högst 12 barn i samma skola,

som tillika varit intagna i skolhemmet, och högst 3 genom skolans försorg utackorderade barn. Skolans lokaler äro förhyrda, medan hemmet har egen fastighet.

Skolan och skolhemmet i **S t o c k h o l m** ägas av Hörselfrämjandet. För budgetåret 1950/51 har statsbidrag medgivits för högst 23 barn, som undervisats i skolan och för högst 18 barn i samma skola, som tillika varit intagna i skolhemmet. Skolan och hemmet äro inrymda i en förhyrd lägenhet.

Den nyligen tillkomna förskolan i **B o r å s** äges av föreningen Maria-stiftelsen. För budgetåret 1950/51 har statsbidrag medgivits för högst 6 vid skolan undervisade barn och för högst 5 av barnen, vilka tillika genom skolans försorg och på dess bekostnad åtnjutit vård och underhåll.

Förskolan och skolhemmet å **D e g e r n ä s** ha nyligen upprättats av Örebro läns landsting. För budgetåret 1951/52 har statsbidrag medgivits för högst 12 vid skolan undervisade och i skolhemmet intagna barn.

Utöver nämnda förskolor finnas numera även andra förskolor för dövstumma, vilka dock icke åtnjuta statsbidrag. Sålunda har Sveriges scoutförbund, som bedriver en insamlingsverksamhet i syfte att kunna inrätta förskolor för dövstumma barn, upprättat flera sådana.

Ifrågasatt förstatligande av förskolor m. m.

1945 års dövstumutredning (stat. off. utr. 1947: 64, s. 44 ff.) föreslog införande av obligatorisk förskolundervisning för dövstumma barn från och med fem års ålder jämte frivillig sådan skolgång för barn mellan tre och fem år. Förskolorna borde liksom upptagningsskolorna vara statliga. Antalet förskolor skulle utgöra två i norra dövstumskoldistriktet och en i ettvarvt av de tre övriga distrikten. Åtgärder för genomförande av förskoleverksamheten borde vidtagas snarast. Staten borde därför övertaga de dåvarande förskolorna (Göteborg och Stockholm) och driva deras verksamhet i befintliga lokaler och i nuvarande omfattning, intill dess nybyggnader uppförts för dessa skolor. Förskoleplikten borde införas först sedan lokaler erhållits för samtliga föreslagna förskolor.

I utlåtande över kommitténs förslag tillstyrkte *skolöverstyrelsen* i stort sett detsamma, dock med flera betydelsefulla ändringar. Bland annat ansåg överstyrelsen frågan om förskoleplikt ej böra avgöras, förrän erfarenhet rörande den lämpliga organisationen av en förskola vunnits vid en statlig försöksskola, som borde förläggas till Norrland. Under försökstiden borde enligt överstyrelsens mening de nuvarande förskolorna genom rikligare statsanslag beredas möjlighet att bedriva verksamheten under ekonomiskt gynnsammare betingelser. I första hand borde skol- och inackorderingsavgifterna, vilka nu erlades av barnens målsmän, slopas och ersättas med statsbidrag. Kostnaderna för lärarlöner, vilka borde utgå som för liknande befattningshavare vid den föreslagna statliga förskolan, borde dessutom helt övertagas av staten och driftsbidragen väsentligt höjas för att erforderlig vårdpersonal skulle kunna anställas.

Styrelsen för Stiftelsen Skolhemmet för dövstumma småbarn hemställde, att förslaget om statsövertagande av stiftelsen snarast måtte förverkligas eller att stiftelsen måtte erhålla högre anslag.

Hörselfrämjandets centralstyrelse yrkade, att staten omedelbart skulle övertaga de nuvarande förskolorna.

Frågan om förskolundervisningens förbättring berördes i 1951 års statsverksproposition (bil. åttonde huvudtit. sid. 370). Föredragande departementschefen uttalade därvid, att ett allmänt genomförande av förskolundervisning för dövstumma för närvarande icke vore aktuellt. Det syntes därför icke nu kunna ifrågakomma, att staten helt eller väsentligen skulle övertaga det ekonomiska ansvaret för de befintliga förskolorna. Också i propositionen 1951: 65 (s. 19), vari förslag framlades om inrättande av den statliga förskolan för dövstumma i Boden, framhöll departementschefen, att införande av obligatorisk förskola icke syntes vara möjligt i dagens läge. Om förskolundervisningen skulle fylla sin uppgift, måste nämligen förskolan ha en ganska dyrbar utrustning och personaluppsättning. Den avsedda förbättringen av förskolundervisningen syntes under nuvarande förhållanden icke kunna omfatta mer än upprättandet av en enda statlig förskola, vilken lämpligen borde erhålla viss försökskaraktär på sätt överstyrelsen föreslagit.

I ansökning den 26 juni 1951 hemställer *Hörselfrämjandets centralstyrelse*, att staten måtte övertaga skolan och hemmet för döva småbarn i Stockholm i samband med införande av obligatorisk förskolundervisning eller — om detta icke nu låter sig göra — anvisa medel i sådan utsträckning, att verksamheten utan förlust för Hörselfrämjandet kan fortsätta i avvaktan på statsövertagande. Om denna hemställan ej kan bifallas, anser sig Hörselfrämjandet nödsakat att nedlägga verksamheten. Av ansökningen inhämtas bland annat:

För budgetåret 1950/51 anges utgifterna för skolan och skolhemmet till cirka 73 720 kronor. Såsom inkomster upptagas: statsbidrag 38 142 kronor 9 öre, bidrag från staden 11 000 kronor, bidrag från Solstickan 3 000 kronor, ränta å fond 261 kronor 72 öre och inackorderingsavgifter 13 900 kronor, varjämte ett underskott av 7 415 kronor 86 öre redovisas.

Centralstyrelsen fäster uppmärksamheten på nödvändigheten av att terminsavgifter åter få upptagas vid skolan.

Skolverksamheten utvisar årligen underskott. För tioårsperioden 1939—1949 utgjorde underskotten sammanlagt 16 352 kronor 10 öre. För år 1950 utvisade verksamheten en förlust å 14 056 kronor 80 öre. Ungefär samma underskott beräknas för år 1951.

Att Hörselfrämjandet icke redan nedlagt hemmet och skolan beror på det behjärtansvärda i verksamheten. Lokalerna fylla icke de krav, som numera ställas på dylika institutioner. Föreningen har icke möjlighet att avlöna personalen i paritet med motsvarande tjänster inom statliga eller kommunala institutioner, även om vissa nödvändiga lönejusteringar ha måst vidtagas. Personalens pensionsfråga måste ovillkorligen snarast ordnas.

Vidare torde undersökning och eventuellt behandling av barnens tänder böra anordnas.

I ansökning den 9 juli 1951 hemställer även *styrelsen för Stiftelsen Skolhemmet för dövstumma småbarn* i Göteborg om förstatligande av skolhemmet eller ökat statsbidrag i avvaktan därpå. Styrelsen understryker, att verksamheten ej kan fortsättas, om tillräckligt statsanslag icke anvisas. Av vad styrelsen anför inhämtas bland annat:

Skolhemmets ekonomiska ställning har länge varit bekymmersam. Bidraget från staden, 1 000 kronor, kan icke förväntas bli höjt, då nästan alla barnen äro från annan ort. Räkenskaperna ha varje år utom två visat underskott, som täckts ur ett rörelsekapital av 34 600 kronor, varav dock nu återstår endast 8 591 kronor. För räkenskapsåret 1950/51 utgjorde utgifterna 21 683 kronor och bristen 1 683 kronor. Höjning av vårdavgiften har beslutats. Den största utgiftsökningen faller på lönekontot. Husmoderns pensionsfråga måste lösas.

I utlåtande den 2 oktober 1951 hemställer *skolöverstyrelsen* om ökning av statsbidraget på sätt överstyrelsen föreslagit i förutnämnda utlåtande över dövstumutredningens betänkande. Överstyrelsen föreslår därjämte, att för budgetåret 1950/51 anvisas bidrag till täckande av vid skolan och skolhemmet i Stockholm samt vid skolhemmet i Göteborg uppkomna förluster med 14 000 respektive 1 600 kronor.

Anslagsäskanden.

För nästa budgetår föreslår *skolöverstyrelsen*, att här ifrågavarande anslag höjes med 38 400 kronor. Ökningen avser förutnämnda skolor i Borås och Degernäs. Båda dessa skolor beräknas mottaga 12 barn. Överstyrelsen erinrar om att överstyrelsen tidigare föreslagit rikligare statsunderstöd åt förskolorna.

Departementschefen.

Statsbidraget till förskolor och skolhem för dövstumma barn höjdes år 1950 från 600 till 800 kronor per år för varje i förskola respektive skolhem intaget barn. Samtidigt härmed föreskrevs, att avgift för undervisningen i förskola icke skulle få uttagas. Motsvarande förbud infördes icke för vården i skolhem, men önskvärldheten av ökad avgiftsbefrielse framhölls.

Såsom av det föregående framgår kämpa de äldre förskolorna och skolhemmen i Stockholm och Göteborg med ekonomiska svårigheter. De ånyo framförda förslagen om förstatligande av dessa institutioner anser jag mig dock icke kunna biträda. Jag kan icke heller tillstyrka, att statsbidrag anvisas till täckande av uppkomna driftunderskott eller att överhuvudtaget statsbidraget till dessa förskolor och skolhem utgår enligt särskilda grunder.

Otvivelaktigt förefinnas emellertid starka skäl för höjning av förut-

nämnda statsbidragsbelopp. Sedan detta fastställdes har prisnivån höjts ytterligare. I det föregående har nämnts, att en effektiv förskolundervisning kräver en förhållandevis stor ekonomisk insats. Ifrågasatt återinförande av terminsavgifter för undervisningen anser jag mig icke böra tillstyrka. Det är icke heller önskvärt att tvinga skolhemmen att bereda sig ökade inkomster genom höjda inackorderingsavgifter. Med hänsyn till anförda omständigheter föreslår jag höjning av statsbidragsbeloppet 800 kronor till 1 200 kronor från och med nästa budgetår.

Med hänsyn till den föreslagna statsbidragshöjningen och då antalet förskolor, som åtnjuta statsbidrag, numera ökats till fyra beräknar jag anslagsbehovet för nästa budgetår till 150 000 kronor, innebärande en ökning med 89 400 kronor. Nya förskolor erhålla icke rätt till statsbidrag, förrän Kungl. Maj:t så medgivit. För nästa budgetår räknar jag icke med statsbidrag till andra än de angivna fyra förskolorna.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig förordad ändring av grunderna för statsbidrag till förskolor och skolhem för dövstumma barn, att tillämpas från och med budgetåret 1952/53,

b) till *Bidrag till förskolor och skolhem för dövstumma barn* för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

Vad departementschefen sålunda under I, II och III: 1—6 hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Lars Ekströmer.